

"TILSTÅELSESRABATT"

- lov, teori og praksis om Strl. §59, 2. ledd

Kandidatnr: 294

Veileder: John Christian Elden

Leveringsfrist: 25. april 2004

Til sammen 16616 ord

22.04.04

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	4
1.1	TEMA OG PROBLEMSTILLING.....	4
1.2	NÆRMERE OM OPPGAVENS RETTSLIGE PLASSERING	6
1.3	AVKLARING AV ORDBRUKEN I OPPGAVEN.....	8
1.4	OVERSIKT OVER PRESENTASJONEN	9
2	RETTSKILDESITUASJONEN.....	11
2.1	TILFANG.....	11
2.2	KILDER.....	11
3	STRL. § 59, 2. LEDD - DE LEGE LATA.....	13
3.1	INNLEDNING.....	13
3.2	NÆRMERE OM INNHOLDET I PARAGRAFEN	13
3.2.1	”UFORBEHOLDEN TILSTÅELSE”	13
3.2.2	”HAR SIKTEDE AVGITT EN UFORBEHOLDEN TILSTÅELSE, SKAL RETTEN TA DETTE I BETRAKTNING VED STRAFFUTMÅLINGEN.”	16
3.2.3	”RETTEEN KAN NEDSETTE STRAFFEN UNDER DET FOR HANDLINGEN BESTEMTE LAVMÅL OG TIL EN MILDERE STRAFFART.”	19
3.3	LEGISLATIVE HENSYN	24
3.3.1	INNLEDNING.....	24
3.3.2	PROSESSØKONOMISKE HENSYN	25
3.3.3	HENSYNET TIL FORNÆRMEDE.....	26
4	NÆRMERE OM TILSTÅELSENS VEKT I DEN ENKELTE SAK	27
4.1	INNLEDNING.....	27
4.2	TILSTÅELSENS ”EGENVEKT”	27
4.2.1	TIDSMOMENTET	28
4.2.2	BEVISSITUASJONEN.....	29
4.2.3	NYE OPPLYSNINGER I SAKEN	31
4.2.4	FORNÆRMEDES SITUASJON	31

4.3	DE ULIKE HENSYN SOM MÅ VEIES MOT HVERANDRE	32
4.3.1	ALLMENNPREVENSJON	32
4.3.2	INDIVIDUALPREVENSJON	34
4.3.3	FORHOLDSMESSIGHETSBETRAKTNINGER	35
4.3.4	LIKHETSHENSYN	36
4.3.5	HANDLINGENS KARAKTER	37
4.3.6	FORHOLD VED LOVBRYTEREN	39
4.3.7	ANGER.....	40
5	<u>VIRKNINGER AV § 59, 2. LEDD I PRAKSIS.....</u>	41
5.1	INNLEDNING.....	41
5.2	KORT OM RETTSTILSTANDEN FØR LOVENDRINGEN	41
5.3	RETTSTILSTANDEN I TIDEN ETTER LOVENDRINGEN.....	42
5.3.1	BESTEMMELSENS UTSLAG I PRAKSIS	42
5.3.2	I HVILKEN GRAD HAR BESTEMMELSEN REALISERT LOVGIVERS FORMÅL?	45
6	<u>BETRAKTNINGER OM GJENNOMFØRINGEN I PRAKSIS.....</u>	50
6.1	INNLEDNING.....	50
6.2	HVORDAN FREMME EFFEKTIVITETEN AV BESTEMMELSEN?.....	50
6.3	”PLEA BARGAINING” I USA - TILSTÅELSESRABATT I YTTERSTE KONSEKVENNS?	55
6.3.1	INNLEDENDE BEMERKNINGER.....	55
6.3.2	”PLEA BARGAINING” I USA	56
6.3.3	FORHOLDENE I NORGE.....	57
6.4	MIN VURDERING	61
7	<u>KONKLUSJON.....</u>	63
	LITTERATURLISTE.....	65

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Ved lov 2. mars 2001 nr. 7 fikk § 59 i Almindelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902 nr. 10¹ et nytt annet ledd med samtidig ikrafttredelse. Det er med dette lovfestet et straffutmålingsmoment for de tilfeller hvor siktede tilstår. Dette gjelder uavhengig av når i prosessen tilståelsen avgis og den uforbeholdne tilståelse kan som følge av dette kan vektlegges i formildende retning som en "tilståelsesrabatt". Uttrykket tilståelsesrabatt brukes som en betegnelse på en reduksjon i straffutmålingen.

Det er i realiteten kun bestemmelsens første punktum som er nytt av innhold, da det også tidligere kunne legges vekt på en tilståelse ved straffutmålingen og Strl. § 59 ga også tidligere hjemmel for å gå under det fastsatte lavmål og til en mildere straffart. Bestemmelsen er utvidet i det den gjelder den uforbeholdne tilståelse generelt, selv om gjerningsmannen er klar over at han er mistenkt. Det er lovfesting av at tilståelsen *skal tas i betraktning* ved reaksjonsfastsettelsen som reelt sett utgjør det nyskapende element ved bestemmelsen, både grunnet innhold og det faktum at det i Norge ikke er vanlig praksis å lovfeste de enkelte straffutmålingsprinsipper².

Det nye annet ledd har i mediene populært fått betegnelsen "tilståelsesrabatt" og dette har etter hvert blitt et begrep også i fagspråket. Ordet "rabatt" i forbindelse med straffutmålingen ble allerede i 1997 anvendt i en dom fra Høyesterett³ i forbindelse med en såkalt "kvantumsrabatt".

I og med at bestemmelsen i Strl. § 59, 2. ledd er et forholdsvis nytt tilskudd til

---

¹ Heretter henvist til som Strl.

² Mer om dette under punkt. 1.2.

straffeloven, samt at den også har vært gjenstand for en viss debatt i media, finner jeg det interessant å se nærmere på hvordan denne ordningen har fungert i praksis. Ulike aktører har vært på banen med diverse innspill og kritisert aktoratet for å være for "trege" hva gjelder siktedes tilståelse. De har kritisert et for dårlig eller ikke-eksisterende samspill mellom aktorat og forsvarer i forhold til tilståelsen, og forsvarerne for å tenke mer på sine salærer enn muligheten for å få saken hurtig gjennom rettsapparatet som en mulig følge av en tilståelse.

I 1999 ble det på landsbasis avsagt 9709 straffellende dommer i ordinær hovedforhandling i første instans og 9598 tilståelsesdommer⁴. Det var med andre ord litt i underkant av halvparten av sakene som uansett skal iretteføres som kommer opp for en summarisk pådømmelse. Antall saker som skilte mellom de to prosessordninger var omtrent ett hundre saker. Denne differansen har med årene ikke blitt mindre. I 2002 var forholdet 9.658 straffellende dommer i ordinær hovedforhandling i første instans og 8.766 tilståelsesdommer⁵. Det var med andre ord nesten 900 flere saker med hovedforhandling enn det var tilståelsesdommer.

I Oslo har nivået ligget på mellom 30 og 40 % av straffesakene som kommer opp som tilståelsessak. Tallene for resten av landet er mye jevnere, her er fordelingen på ca 50 %⁶. Hvorfor er statistikken i Oslo så mye dårligere enn ellers i landet? Dette kan dels forklares ved det tunge kriminalitetsbildet man har i hovedstaden, samt at det her er flere miljøer med organisert kriminalitet og at lovbruddene er av mer alvorlig karakter. Mesteparten av kriminaliteten blir begått i Oslo. Videre kan tenkes at det i hovedstaden, nettopp på grunn av dette, av prosessøkonomiske grunner henlegges saker i mye større grad enn ellers i landet. Særlig med tanke på små steder hvor kriminaliteten er mindre og ressursene flere slik at flere saker kan fremmes for retten.

---

³ Rt. 1997 s.1976.

⁴ Se kriminalstatistikken for 1999 tabell 29.

⁵ Se kriminalstatistikken for 2002 tabell 29.

⁶ Jfr. sluttrapport fra arbeidsgruppe nedsatt av Justisdepartementet 2003 s. 23

Målet med denne oppgaven er å gjøre nærmere rede for følgende spørsmål;

- Hva innebærer den nye ordningen med såkalt tilståelsesrabatt som følger av Strl. § 59(2)?
- Hvilken vekt får tilståelsen som straffutmålingsmoment?
- Hvordan har bestemmelsen gitt seg utslag i straffutmålingspraksis?
- I hvilken grad har ordningen med tilståelsesrabatt så langt vist seg å realisere de ønsker som kom til uttrykk i forarbeidene?
- På hvilke måter kan man optimalisere effekten av bestemmelsen i praksis?

1.2 Nærmere om oppgavens rettslige plassering

Oppgavens tema er tilståelsen som formildende omstendighet ved straffutmålingen og hører under faget strafferett. Strafferetten befatter seg med, populært sagt, rettsreglene om forbrytelse og straff⁷. Det er vanlig å dele strafferetten inn i fire bolker; ansvarslæren, reaksjonslæren, fullbyrdelseslæren og forbrytelseslæren. Ansvarslæren omhandler vilkårene for å idømme straffereaksjoner, reaksjonslæren behandler de ulike strafferettslige sanksjoner den skyldige kan bli møtt med og valget mellom disse, fullbyrdelseslæren tar for seg fullbyrdelsen av reaksjonene og forbrytelseslæren dreier seg om de enkelte straffebud. Oppgavens tema plasseres etter dette inn under reaksjonslæren.

Jeg vil nå redegjøre kort for straffutmålingslæren. Man kan si at straffutmålingsprosessen er en utpreget skjønnsmessig prosess som foretas av dommeren. De enkelte straffebud har som regel meget vide strafferammer og det gir vidt spillerom for dommeren. I tillegg har vi bestemmelser om muligheten for i visse tilfeller å fravike straffebudets øvre eller nedre strafferamme og bestemmelser som regulerer konkurrenstilfeller.

Likevel blir spillerommet ikke fullt så fritt da straffutmålingen forventes å holdes i tråd med rettspraksis i liknende saker og straffutmålingstradisjonen. Det er dog

---

⁷ Jfr. Slettan og Øie 1997 s. 23.

sjelden at to saker er helt like. Like fullt søker man å gi omtrent den samme reaksjon i saker som har vesentlige likhetstrekk⁸. Likevel er det sikker rett at hver enkelt gjerningsmann skal bedømmes individuelt når det gjelder straffespørsmålet, se her ovennevnte dom i Rt. 1997 s. 1976.

Reaksjonsfastsettelsen er med andre ord en omstendelig prosess hvor retten må holde de ulike relevante momenter av betydning for straffutmålingen opp mot hverandre og finne en hensiktsmessig og "korrekt" løsning for den enkelte som samtidig er i tråd med rettspraksis.

Straffutmålingsmomentene er sjelden lovfestet, men fremkommer til dels av bestemmelser i straffeloven og dels av praksis. Når det gjelder straffutmålingsmomentene er det vanlig å snakke om overordnede hensyn⁹ i tillegg til de enkelte konkrete straffutmålingsmomenter. De overordnede hensyn har sammenheng med selve begrunnelsen for straff i Norge. Disse er blant andre allmenn- og individualprevensjon og hensynet til samfunnet og rettsfølelsen, likhets- og forholdsmessighetsbetraktninger.

Det finnes ingen positivt uttømmende liste over straffutmålingsmomentene, men blant de mer konkrete momentene kan kort nevnes handlingens grovhet, forhold ved lovbrøteren (slik som grad av skyld, motivet for handlingen, alder, miljø og kulturbakgrunn, eventuell kriminell historie) forhold ved fornærmede (for eksempel provokasjon) og andre forhold (som utviklingen i samfunnet, at det forliggende lovbrudd er et økende problem etc).

Oppgavens tema har også en side til straffeprosessen. Bestemmelsen om tilståelsesrabatt er av betydning i forhold til selve saksgangen og prosessen. Som et av bestemmelsens viktigste legislative hensyn er prosessøkonomien og muligheten for å kunne føre straffesaken med en forenklet domstolsbehandling

---

⁸ Jfr. Eskeland 2000 s. 439.

⁹ Jfr. Eskeland 2000 s. 413 og Slettan og Øie 1997 s. 296.

og tilståelsesdom¹⁰ med på å begrunne tilståelsesrabatten.

Videre kommer Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr. 25¹¹ § 248 inn som et moment ved vurderingen av tilståelsen og blir sådan av betydning for forståelsen av ordningen med tilståelsesrabatten.

Siktedes øvrige forklaringer hva gjelder bidrag til å oppklare andre saker eller medvirke til å finne andre medskyldige i egen eller andres sak må avgrenses fra oppgavens tema så langt forklaringen ikke samtidig berører omfanget av siktedes egen sak. Jeg vil kort nevne denne grensegangen mot samarbeid med politiet. Det er etter norsk praksis¹² vanlig at det tas hensyn til et eventuelt samarbeid med politiet fra siktedes side også der dette går ut på å bidra med opplysninger som oppklarer andre saker enn siktedes egen. Dette ble foreslått lovfestet sammen med tilståelsesrabatten, men ble nektet fremmet¹³.

Departementet uttalte at betenkelighetene ved en slik lovfesting klart ville være for store. Det vil være større fare for uriktige forklaringer enn ved personlige tilståelser i egen sak grunnet at vedkommende i slike tilfeller har mindre å tape, mens det på den annen side i en del type saker her vil foreligge en økt fare for represalier. Man ville heller ikke lovfeste en bestemmelse som ville oppfordre til angiveri. Samarbeid med politiet kan like fullt få betydning i formildende retning med hjemmel i rettspraksis.

1.3 Avklaring av ordbruken i oppgaven

Jeg finner det hensiktsmessig med en kort forklaring av hvordan jeg har anvendt en del ord og begreper i denne oppgaven.

Først og fremst må jeg bemerke at min bruk av ordet "tilståelse" i teksten innebærer at den er uforbeholden med mindre noe annet går frem av teksten eller sammenhengen for øvrig.

---

¹⁰ Jeg vil berøre dette nærmere under punkt 3.4.2.

¹¹ Heretter henvist til som Strprl.

¹² Jfr. blant andre Rt. 2000 s. 3 og Rt. 2003 s. 736.

¹³ Jfr. Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) punkt 6.2.2.3, heretter henvist til som forarbeidene.

Derneft at henvisningen til pronomenet "han" i forbindelse med den siktede, tiltalte eller domfelte ikke er ment som fordømmende mot hannkjønnet, men simpelthen en forenkling da det altoverveiende flertall av lovbyrterne er menn.

For variasjonens skyld bruker jeg noen ganger "forklaring" ensbetydende med "tilståelse". Det er ment å gå frem av teksten der forklaringen har et annet innhold enn en tilståelse.

Når det gjelder de ulike prosessstyper og rettsinstanser har jeg anvendt de til enhver tid gjeldene navn på disse i den forbindelse de nevnes. For eksempel henviser jeg til "forhørsretten" i de tilfeller det henvises til en sak fra tiden før instansen skiftet navn, da jeg finner det mest passende. Sak med tilståelsesdom henviser jeg også for eksempel til som enedommersak, forenklet domstolsbehandling for tingretten, sak med summarisk pådømmelse i tingretten eller tilståelsessak.

Til slutt nevnes begrepet "siktete" som er det rettssubjekt som i følge lovteksten kan bli tilkjent en tilståelsesrabatt. Hvorfor har lovgiver så valgt å bruke begrepet "siktete" og ikke "tiltalte" i bestemmelsen om tilståelsesrabatt?

Bestemmelsen er ment å gjelde for alle saker, og da det ved tilståelsesdom ikke er utferdiget eller nødvendig med tiltalebeslutning, har ikke siktede i slike saker nødvendigvis status som tiltalte. Like fullt vil bestemmelsen også gjelde under vanlig hovedforhandling der siktede går under betegnelsen tiltalte.

1.4 Oversikt over presentasjonen

I den videre fremstilling vil jeg under kapittel 2 kort redegjøre for rettskildesituasjonen hva gjelder fenomenet tilståelsesrabatt. I kapittel 3 gjennomgår jeg innholdet i Strl. § 59, 2. ledd og redegjør for gjeldende rett og de legislative hensyn bak bestemmelsen. Videre vil jeg i fjerde kapittel gå nærmere inn på tilståelsens betydning i den enkelte sak og holde den opp mot

enkelte andre straffutmålingsmomenter, samt vurdere eventuelle utfall av den mulige veiingen av momentene. Kapittel 5 inneholder en redegjørelse om hvordan Strl. § 59, 2. ledd har fungert i praksis. Jeg vil også i samme kapittel vurdere hvorvidt praksis samsvarer med forventningene som kom til uttrykk i forarbeidene. Så vil jeg i kapittel 6 gjøre rede for mine betraktninger omkring hvordan man best mulig fremmer bestemmelsens formål. Herunder vil jeg i tillegg trekke noen linjer til fenomenet "plea bargaining" i USA. Før jeg avslutningsvis i kapittel 7 forsøker å samle opp trådene i en oppsummering av de funn jeg har gjort.

2 Rettskildesituasjonen

2.1 Tilfang

Bestemmelsen om tilståelsesrabatt i Strl. § 59, 2. ledd er relativt ung av alder og har et dertil magert kildetilfang hva gjelder rettsoppfatninger fra den juridiske ekspertise (juridisk teori). Jeg har ikke lyktes i å finne bestemmelsens nye annet ledd behandlet i teorien utover Mælands behandling i kommentarutgaven til straffeloven¹⁴ og Matningsdal i Norsk Lovkommentar (Karnov)¹⁵.

Jeg kan heller ikke se at tilståelsen som straffutmålingsmoment eller straffnedsettelsesgrunn, om enn, er behandlet i mer enn beskjeden grad i de fleste juridiske lærebøker. Det er mulig tilståelsen og dens betydning vil bli behandlet i noe større grad i de utgivelser som kommer i tiden etter lovendringen. Det gjenstår å se.

2.2 Kilder

Lovteksten er som kjent utgangspunktet ved tolking av formell lov. Når det gjelder oppgavens redegjørelse for gjeldende rett vil Strl. § 59, 2. ledd være den sentrale rettskilde, jfr. oppgavens tema som jo er Strl. § 59, 2. ledd.

Ordlyden i bestemmelsen om tilståelsesrabatt må videre tolkes og her vil lovens forarbeider være en avklarende faktor. De relevante forarbeider i besvarelsen av denne fremstillingen er Ot.prp.nr. 81 (1999-2000) og Inst.O.nr. 45 (2000-2001). Disse dokumenter utdyper og forklarer hva som fra lovgivers side er

---

¹⁴ Jfr. Mæland s. 532-537.

¹⁵ Jfr. Matningsdal note 533-534.

ment å skulle ligge i lovtekstens ord og uttrykk.

Rettspraksis vil være en rettskilde av stor betydning ved tolkingen av bestemmelsen i Strl. § 59, 2. ledd. Også de rettslige vurderinger vedrørende tilståelsens betydning som er trukket opp i rettspraksis fra tiden før lovendringen vil være relevante. Dette gjelder særlig avgjørelser fra Høyesterett.

Videre vil også Strprl. § 248, 1. ledd komme inn som en rettskilde for å belyse hva som ligger i uttrykket "uforbeholden tilståelse" i bestemmelsen om tilståelsesrabatt.

I forbindelse med betraktningene jeg foretar under kapittel 6 om den praktiske gjennomføringen av ordningen med tilståelsesrabatten vil Forskrift om Ordningen av Påtalemyndigheten av 28. juni 1985 nr. 1679¹⁶ og bestemmelser i Straffeprosessloven tjene som rettskilder.

---

¹⁶ Heretter henvist til som Påtaleinstruksen.

3 Strl. § 59, 2. ledd - de lege lata

3.1 Innledning

Som nevnt innledningsvis fikk straffeloven den 2. mars 2001 et nytt annet ledd i da gjeldende § 59. Ordlyden i Strl. § 59s nye annet ledd ble etter dette som følger;

”Har siktede avgitt en uforbeholden tilståelse, skal retten ta dette i betraktning ved straffutmålingen. Retten kan nedsette straffen under det for handlingen bestemte lavmål og til en mildere straffart.”

Bestemmelsen er plassert i straffelovens første del ”almindelige bestemmelser” i kapittel 5 ”Om betinget dom og om grunner til at straffen kan settes ned eller forhøyes”. Strl § 59 er en såkalt straffnedsettelsesregel, som i tid retter seg til gjerningspersonens opptreden etter lovovertrедelsen. Bestemmelsen er generell og gjelder uansett type lovbrudd, og gjelder også foretak¹⁷. Paragrafen retter seg etter ordlyden til dommeren under straffutmålingsprosessen, men i sin begrunnelse og funksjon også til påtalemyndighet og forsvarer.

3.2 Nærmere om innholdet i paragrafen

3.2.1 ”Uforbeholden tilståelse”

Jeg vil her gi en fremstilling av hva som anses å ligge i begrepet ”uforbeholden tilståelse” som vilkår for strafferabatt ved reaksjonsfastsettelsen på grunnlag av tilståelsens vekt i saken.

Dersom siktedes tilståelse skal tas i betraktning og eventuelt få betydning for straffutmålingen, er det et vilkår at tilståelsen er uforbeholden, jfr. Strl. § 59, 2. ledd 1. pkt. Det er ikke videre avklart i bestemmelsen selv hva som legges i uttrykket uforbeholden tilståelse, men det henvises til Strprl. § 248. Det fremkommer også av forarbeidene at uttrykket finner sin forklaring i Strprl. § 248¹⁸. Hva mer begrepet uforbeholden tilståelse rommer, fremkommer heller ikke direkte av lovteksten i Strprl., men gjennom rettspraksis og juridisk teori kan man danne seg et rimelig klart bilde.

I og med at den uforbeholdne tilståelse er et vilkår for å kunne pådømme en sak summarisk som tilståelsesdom, er det dens bevismessige verdi som er det vesentlige. For å kunne si at en tilståelse er uforbeholden skal det være tilstrekkelig at det på grunnlag av denne fremgår at de subjektive og objektive vilkår for straff er til stede¹⁹. En enkel erkjennelse fra siktede om at han er skyldig er således ikke tilstrekkelig her. Det må fremgå av tilståelsen at de videre krav for straffansvar er oppfylt.

Hov utdyper dette nærmere med at *"utgangspunktet er at tilståelsen er så utførlig og så fullstendig at en ut fra denne har tilstrekkelig sikkerhet for at siktede er skyldig i det han er siktet for"*²⁰.

Tilståelsen må følgelig tolkes og den må dekke samtlige subjektive og objektive vilkår for straff etter straffebudet.

Jeg skal nå redegjøre kort for de enkelte momenter tilståelsen må omfatte. Når det gjelder kravet til skyld, må det gå klart frem av tilståelsen at siktede erkjenner sitt hele og fulle ansvar. I forhold til lovkravet må det gå uomtvistet frem av forklaringen at siktede erkjenner overtredelse med hensyn til hele gjerningsinnholdet i straffebudet han siktes etter. Videre må det på bakgrunn av

---

¹⁷ Forarbeidene punkt 6.3.1.

¹⁸ Jfr. forarbeidene s. 44.

¹⁹ Jfr. Bjerke og Keiserud II 2001 s. 899 og Andenæs I 2000 s. 411

²⁰ Jfr. Hov II 1999 s. 316.

tilståelsen ikke være tvil om siktede mener det foreligger straffrihetsgrunner. Likeledes dersom siktede i sin tilståelse søker å redusere sin straffeskyld (eller sin straffutmåling) for eksempel ved å bedyre seg utsatt for provokasjon, retorsjon eller å ha vært i rettsvillfarelse og disse momenter ikke er nevnt i siktelsen fra påtalemyndigheten, kan tilståelsen ikke regnes som uforbeholden. Til slutt er det naturligvis et krav om at siktede er tilregnelig. Dette vil ikke nødvendigvis måtte gå frem av forklaringen, men av selve kontakten med siktede, forholdene rundt ham etc. I forhold til et eventuelt samtykke fra siktede til pådømmelse med forenklet domstolsbehandling med tilståelsesdom er jo dette momentet, om mulig, enda viktigere.

Videre må tilståelsen bekreftes ved annen foreliggende informasjon med hensyn til de faktiske omstendigheter i saken, som kan bidra til å sikre tilståelsens riktighet. Se ordlyden i Strprl. § 248, 1. ledd litra a; *”...som styrkes av de øvrige opplysninger”*. Dette kan for eksempel være tilfelle ved at siktede kommer med opplysninger som han, dersom han ikke er gjerningsmannen, ikke ville hatt forutsetning for å vite. Eller ved at det foreligger vitneobservasjoner, fysiske bevis (eks kroppslige undersøkelser) eller lignende. For å unngå falske tilståelser søker man på denne måten å beskytte prosessen mot avgjørelser som ikke er materielt riktige.

Jeg vil avslutningsvis her bemerke at det lovfestede kravet²¹ om at tilståelsen skal være uforbeholden ikke gjelder ubetinget. Domstolene har i flere tilfeller funnet å kunne tillegge tilståelsen vekt ved straffutmålingen selv om den ikke nødvendigvis fremstår som fullstendig eller uforbeholden²². Man har da begrunnet dette i at tilståelsen likevel har hatt en særlig betydning, for eksempel på grunnlag av blant andre hensynet til oppklaringen av saken eller hensynet til fornærmede.

Det må videre bemerkes at kravet til den uforbeholdne tilståelse må vurderes

---

²¹ I Strl. § 59, 2. ledd.

²² For eksempel HR-2004-00380-A

noe nyansert hva gjelder som vilkår for pådømmelse som enedommersak i motsetning til som vilkår for straffnedsettelse.

3.2.2   ”Har siktede avgitt en uforbeholden tilståelse, skal retten ta dette i betraktning ved straffutmålingen.”

Også i tiden før ordningen med tilståelsesrabatt ble lovfestet ble en eventuell tilståelse ansett for å kunne være en formildende omstendighet ved straffutmålingen. I eksempelvis Rt. 1993 s. 240, Rt. 1979 s. 1033, Rt. 1950 s. 825, Rt. 1999 s. 1895, (alle avsagt før lovendringen) henholdsvis sak om vinningskriminalitet, narkotikaovertridelser, drap og sedelighetsforbrytelser, ble domfeltes tilståelse tillagt betydning som formildende moment ved straffutmålingen.

Gamle § 59 fremmet blant annet muligheten for å sette ned straffen dersom gjerningsmannen *”forinden han endnu visste sig mistenkt [...] selv angiver sig”* og avla en *”fulstændig tilståelse”*. Her var det altså krav om at dersom tilståelsen skulle gis uttelling måtte gjerningsmannen angi seg selv, og det før han visste at han var mistenkt. Han kunne godt være mistenkt av politiet, men kunne ikke ha kjennskap til dette selv. Kravene om selvangivelse og kjennskap til egen status i saken er med det nye annet ledd frafalt. Dog kan det selvfølgelig bli et moment ved vurderingen av tilståelsens vekt. Det skal i dag være tilstrekkelig med den uforbeholdne tilståelse for å ta stilling til en eventuell tilståelsesrabatt.

Dersom det nå foreligger for retten en uforbeholden tilståelse, skal retten *”ta dette i betraktning”* ved straffutmålingen, jfr. paragrafens annet ledd første punktum. Hva som ligger i dette er ikke nærmere utdypet i her, men kan finnes i forarbeidene og i praksis.

Bestemmelsen innebærer *ingen plikt* for domstolene til å gi tilståelsesrabatt dersom det foreligger en uforbeholden tilståelse. Men de skal i så tilfelle *vurdere*

tilståelsens verdi i den enkelte sak. Det er med dette en oppfordring fra lovgiver om å ta tilståelsen i betraktning. Det er opp til retten å avgjøre i det enkelte tilfelle om tilståelsen skal tillegges vekt ved straffutmålingen, og i tilfelle hvor stor rabatten skal være.

”Departementet er enig i at en tilståelse ikke automatisk bør føre til straffreduksjon. Domstolenes skjønn bør ikke bindes ved generelle bestemmelser. Straffen bør fastsettes etter en konkret helhetsvurdering i den enkelte saken. Det bør både være opp til retten om tilståelsen skal føre til redusert straff og hvor stor reduksjonen eventuelt skal være.”²³

De enkelte momenter som kan være relevante ved en slik vurdering er oppsummert i forarbeidene som; tilståelsens betydning for fornærmedes situasjon, den prosessøkonomiske gevinsten tilståelsen har ført til, tilståelsens rolle i forhold til oppklaringen av saken, når i prosessen tilståelsen ble avlagt og virkningen på straffebudets effektivitet. Tilståelsens verdi reduseres som følge av dette jo lenger ut i prosessen den blir avlagt, og jo mindre den bidrar til sakens oppklaring. Jo flere bevis som knytter siktede til handlingen, jo mindre betydning kan tilståelsen få.

Videre går det frem av forarbeidene at *”de retningslinjer som Høyesterett tidligere har trukket opp for vurderingen av hvilken betydning det har at den siktede har tilstått, vil fortsatt gjelde.”²⁴*

I en kjennelse fra Høyesterett, Rt. 2000 s.31, uttales det at

”Spørsmålet om hvilken betydning en domfelts medvirkning til sakens oppklaring skal ha ved straffutmålingen, kan komme opp i en rekke ulike sammenhenger. Noe generelt straffutmålingsprinsipp kan etter mitt syn ikke her oppstilles. Betydningen av tilståelsene vil avhenge av forbrytelsens karakter,

---

²³ Jfr. forarbeidene punkt 6.3.2.

²⁴ Jfr. forarbeidende s. 44.

men også en rekke andre forhold - av både generell og konkret karakter - vil måtte trekkes inn i vurderingen.”

Tilståelsens vekt må vurderes konkret og vil bero på omstendighetene i det enkelte tilfelle og må holdes opp mot de andre straffutmålingsmomentene som foreligger i den enkelte sak.

I en kjennelse av 26.08.2002 (Rt. 2002 s.993 den såkalte Baneheia-saken) uttalte Høyesterett følgende;

”Hvilken vekt en uforbeholden tilståelse skal tillegges, vil måtte bero på de konkrete omstendighetene i saken. Blant annet vil tidspunktet for tilståelsen og hvilke bevis som da foreligger og som domfelte er kjent med, ha betydning.”

Her innrømmet tiltalte sitt ansvar først fire måneder etter den straffbare handling, og etter flere avhør hos politiet, samt at han hadde kjennskap til omfattende bevismateriale mot seg. Tiltalte var også oppfordret til å tilstå og informert om ordningen med tilståelsesrabatt.

”Det begrenser vesentlig den vekt As tilståelse av egne straffbare forhold kan tillegges, at tilståelsen først kom etter at det forelå bevis som med stor sikkerhet knyttet ham til åstedet”.

Denne kjennelsen illustrerer de tidligere nevnte momenter som spiller inn ved vurderingen av tilståelsens betydning for straffutmålingen. Jeg kommer nærmere tilbake til denne kjennelsen under kapittel 4.

Også i Rt. 2001 s.1519 (dissens 3-2), som gjaldt oppbevaring av narkotika, ble tilståelsen ansett for å ha en *”meget begrenset betydning”*, da den ble avlagt først under hovedforhandling i byretten. Straffen ble satt ned etter byrettens dom, men det ble av Høyesterett ikke lagt vekt på tilståelsen.

Flertallet i dommen i Rt. 2002 s. 1591 (dissens 4-1) uttalte at

”As tilståelse må føre til at straffen settes vesentlig lavere enn den ellers ville blitt, slik de tidligere instanser også er kommet til. Jeg bemerker imidlertid at politiet beslagla en ikke ubetydelig mengde narkotika 7.april 2000, som han uansett ville blitt holdt ansvarlig for, samtidig som de 37.000 kronene talte mot ham. En tilståelse som bare hadde omfattet det beslaget innebar, ville ikke fått særlig innvirkning på straffen. Det er først og fremst de forhold som politiet ikke kjente til som gjør utslag her, men det har også betydning at tilståelsen kom raskt og forenklet saksbehandlingen.”

Det er etter dette tilsynelatende slik at en tilståelse som ikke bringer noe nytt utover de funn påtalemyndigheten allerede har ikke vil få like stor uttelling på fastsettelsen av straffen. Men den vil likevel bli tillagt en viss betydning, i dette tilfellet fordi den kom tidlig og muliggjorde en pådømmelse med tilståelsesdom i tingretten.

Se for øvrig også Rt 2002 s. 478, hvor domfelte tilsto bare kort tid før saken var berammet for byretten, men slik at man kunne gjennomføre en behandling i forhørsretten i stedet. Dette fikk betydning for fastsettelsen av straffen i formildende retning.

Oppsummeringsvis kan det slås fast at domstolene etter dette ikke har plikt til å sette ned straffen som følge av tilståelsen, men at dette må vurderes konkret i den enkelte sak. De faktorer som her vil spille inn vil være tilståelsens betydning med tanke på den fornærmede i saken, tilståelsens betydning for sakens oppklaring og prosessøkonomi.

3.2.3 ”Retten kan nedsette straffen under det for handlingen bestemte lavmål og til en mildere straffart.”

Som nevnt tidligere kan den fullstendige tilståelse etter et lovbrudd føre til at den senere straffen reduseres. Straffen kan i ytterste konsekvens settes lavere enn nedre ramme i straffebudet og til en mildere straffart enn straffebudet gir

anvisning på. Det kan i prinsippet idømmes samfunnsstraff i stedet for fengsel, da samfunnsstraff anses som en mildere straff enn ubetinget fengsel (forutsatt at også de øvrige vilkår for samfunnsstraff er tilstede). Det må bemerkes at fengselsstraff uansett ikke kan settes under 14 dager, jfr. Strl. 17. Se også ordlyden "under det for *handlingen* bestemte lavmål". Det menes her de straffebud som rommer egne grenser for nedre og øvre strafferamme²⁵

Når det gjelder størrelsen på tilståelsesrabatten, er denne for de fleste saker ikke en på forhånd fastsatt størrelse (bortsett fra i narkotikasaker hvor det til en viss grad har utviklet seg en slags standard etter mål og mengde, men heller ikke her kan den slås fast på forhånd). For de tilfelle hvor tilståelsen blir vurdert som av betydning, ble det i forarbeidene til lovendringen diskutert hvorvidt man skulle utarbeide et såkalt normalnivå for denne type strafferabatt eller ikke. Arbeidsgruppen²⁶ som fremarbeidet lovforslaget mente det ville være hensiktsmessig med et fiksert normalnivå som skulle gjelde for alle saker, og foreslo en normalrabatt på en tredjedel av den straff som ville blitt ilagt uten tilståelse, og i særlige tilfeller ned mot halv straff²⁷.

Forslaget møtte motstand fra flere instanser under høringen, og departementets konklusjon ble at veiledende normalnivå ikke skulle angis i forarbeidene, men at det også her må bero på en konkret vurdering. Som grunnlag for dette ble det anført at sakene er så individuelle, samt at det "*gjennom praksis vil kunne danne seg ulike "normalnivåer" innenfor de enkelte sakstyper*". Denne løsningen har gode grunner for seg, da det for eksempel ut fra lovbruddets karakter og grovhet vil kunne utvikles ulike rabattnivåer selv om det skulle foreligge de samme omstendigheter ved og vurderinger rundt selve tilståelsens verdi.

Den hittil eneste dommen fra Høyesterett som direkte omhandler rekkevidden

---

²⁵ Jfr. for eksempel Strl. §§ 233, 192, 195 og 196 2. og 3. ledd.

²⁶ Arbeidsgruppe I nedsatt av Justisdepartementet, prosjekt for hurtigere straffesaksavvikling, sluttrapport av juni 2000.

²⁷ Jfr. forarbeidene punkt 6.3.3.

av Strl. § 59, 2. ledd, er den ovenfor nevnte Rt 2002 s.1591 i en sak om oppbevaring og salg av narkotika. Saken startet i forhørsretten, anken ble forkastet av lagmannsretten. Det ble også for Høyesterett anket over straffutmålingen, og vist til § 59. 2. ledd. Anken førte imidlertid ikke fram, dissens 4-1.

I forbindelse med selve straffutmålingen og argumentasjonen i år og måneder, ble det av lagmannsretten tatt høyde for at et tilsvarende lovbrudd, uten tilståelsen, ville medført en fengselsstraff fra 3 år til 3 år og 6 måneder.

Rabatten blir da, dersom man legger tre års fengsel til grunn, ca 9 måneder, hvilket tilsvarer ca en fjerdedel. Det Høyesterett så gjorde var å korrigere nivået på utgangspunktsstraffen til 3 år og 6 måneder. Da blir rabatten når straffen fra forhørsretten blir stående, på 15 måneder eller i underkant av en tredjedel²⁸.

Den dissenterende part stemte for at den uforbeholdne tilståelsen skulle gi grunnlag for en større rabatt. Særlig med tanke på tilståelsens verdi i forhold til sakens oppklaring.

"Å har derfor i svært betydelig grad, og mer enn hva som er vanlig i tilståelsessaker, bidratt til sin egen domfellelse. Jeg viser til at arbeidsgruppen som foreslo den nye regelen i straffeloven § 59 annet ledd første punktum, i tillegg til de hensyn førstvoterende har pekt på, også fremholdt verdien av at den som tilstår bør gis en så stor "belønning" at andre anspores til å gjøre det samme, jf. Ot.prp.nr.81 (1999-2000) side 33".

Vedkommende stemte for en straff på 2 år. Denne dissensen medfører i all vesentlighet at uenigheten dreier seg om selve utmålingen. Momentene som vektlegges er det enighet om, det er kun utfallet av den samme vektleggingen som er forskjellen.

Da denne dommen foreløpig er den eneste av sitt slag må det antas at den vil få stor veiledende relevans. Men det må samtidig tas høyde for at den er avsagt under dissens, og at dette nødvendigvis kan få innvirkning på dens vekt i

---

²⁸ Hvilket er mer i tråd med uttalelsene i forarbeidene, dette kommer jeg tilbake til senere.

senere saker i forhold til den konkrete fastsettelsen i måneder og år.

Videre i forarbeidene uttalte departementet at det

*"stiller seg tvilende til om straffen i unntakstilfelle bør kunne settes til halvparten av det som ellers ville blitt ilagt. Riktignok er det viktig at "rabatten" er så stor at antallet tilståelser øker. Men samtidig bør man hindre at straffenivået blir for lavt - selv i tilståelsessaker. Blir "rabatten" for stor, vil det dessuten kunne lede til uakseptabelt mange uriktige tilståelser".*²⁹

Det er her en fin balansegang mellom for lite og for mye "avslag" i straffen. Se også uttalelsene i Rt. 2002 s.473 som går på at det skal "lønne seg" å tilstå.

Når det gjelder alternativet å "nedsette straffen under det for handlingen bestemte lavmål og til en mildere straffart" er dette sjelden brukt i praksis hva gjelder tilståelsesrabatten. Det vanligste er en reduksjon i fengselsstraffen innen den ordinære strafferammen³⁰.

Av nyere rettspraksis kan likevel nevnes en kjennelse av Høyesterett fra 24. februar 2004³¹ hvor retten fastholdt reaksjonsfastsettelsen fra lagmannsretten som idømte samfunnsstraff i stedet for fengselsstraff. Med andre ord satte retten straffen til en mildere straffart hovedsakelig begrunnet i domfeltes unge alder, individualpreventive hensyn samt at domfelte straks tilsto forholdet.

Jeg vil også nevne en rettssettende dom fra Høyesterett av 17. mars 2004³² som avklarer dette nærmere. Det ble her uttalt i forbindelse med spørsmålet om samfunnsstraff - på grunnlag av en uforbeholden tilståelse - for en handling som i utgangspunktet har en strafferamme på 10 års fengsel, at det i dette tilfellet kan være adgang til å idømme en mildere straffart. Dette fordi;

---

²⁹ Jfr. forarbeidene punkt 6.3.3.

³⁰ Dette kommer jeg nærmere tilbake til i kapittel 5.

³¹ Jfr. HR-2004-00380-A (dissens 3-2).

³² Jfr. HR-2004-00558-A.

”Høyesterett har i [...] tolket § 55 slik at når den gir en alminnelig hjemmel for å benytte en mildere straffart når gjerningspersonen er under 18 år og forholdene tilsier det, må den også gi hjemmel for å benytte samfunnsstraff. Bestemmelsen i § 59 andre ledd må på dette punkt forstås på samme måte.”

Det ble dog i dette konkrete tilfellet ikke idømt samfunnsstraff.

Spørsmålet om tilståelsesrabattens størrelse henger nøye sammen med spørsmålet om på hvilken måte og i hvilken grad rabatten skal fremgå i rettens avgjørelser. Arbeidsgruppen tok til orde for at det skulle gå klart frem av domsgrunnene hvilken straff siktede ville blitt idømt uten tilståelsen.

Innvendingene mot et slikt ”påbud” gikk fra enkelte høringsinstanser ut på at det er fremmed og uvant i norsk straffutmålingstradisjon, selve prosessen er i seg selv meget skjønnspreget og det er mange ulike momenter som i den enkelte sak til slutt spiller inn ved fastsettelsen³³.

Men tross i disse innvendinger er det, i tråd med hensynene bak lovendringen, ønskelig at rabatten til en viss grad synliggjøres, slik at den kan virke motiverende for å øke antall tilståelser, samt at det skal være mulig for påtalemyndighet eller forsvarer å omtrentlig kunne anslå hva som kan bli utfallet av siktedes eventuelle tilståelse. Departementet løste dette ved å uttale at

”Etter departementets syn vil en hensiktsmessig mellomløsning være at retten angir betydningen av tilståelsen i mer skjønnsmessige vendinger, for eksempel ved å antyde at straffen ville blitt vesentlig høyere uten tilståelsen. På områder hvor det er etablert mer fastlagte nivåer for straffutmålingen, som i enkelte typer av narkotikasaker, kan det være større grunn for retten til å angi mer eksakt hvor stor rabatten er”.

Det ser ut til at det i flertallet av sakene for Høyesterett er sjelden

---

³³ Jfr. forarbeidene punkt 6.3.4

synliggjøringen av en tilståelsesrabatt med hensyn til størrelsen går frem på ovennevnte måte. Det vanligste er en uttalelse om hvorvidt tilståelsen anses å ha betydning eller ikke i saken og en antydning til om den er stor eller liten. Se for eksempel Rt. 2002 s. 1350 *"Derimot legger jeg vekt på at domfelte straks tilsto forholdet, jf. straffeloven § 59 annet ledd."* . Se også Rt. 2002 s. 1383 hvor det kun ble uttalt at tilståelsen måtte tillegges vekt i formildende retning. I kjennelse av Høyesterett HR-2002-00936a ble det lagt vekt på tilståelsen, men den fikk *"beskjeden betydning ved straffutmålingen"*.

Eksempel på synliggjøringen i narkotikasaker er den tidligere nevnte dommen fra Rt. 2002 s. 1591³⁴

"straffen for det kvantum saken gjelder, ville, som påpekt, uten tilståelsen ført til en fengselsstraff på omkring 3 år og 6 måneder. Når straffen fastsettes til 2 år og 3 måneder, har tilståelsen ført til en betydelig "rabatt"."

3.3 Legislative hensyn

3.3.1 Innledning

Det går frem av forarbeidene³⁵ at det på bakgrunn av medlemmene i arbeidsgruppen og de ulike høringsinstansers erfaringer var en generell oppfatning at det i de såkalte "hverdagssakene" ikke kunne påvises særlige forskjeller i straffutmålingen i saker pådømt i forhørsretten³⁶ og saker pådømt med ordinær hovedforhandling uten en foreliggende tilståelse. Det heter videre at hovedbegrunnelsen for lovendringen er;

"[...] at det skal legges større vekt på tilståelser i alminnelige saker enn tilfellet er i dag, særlig i de saker som behandles i forhørsretten. Lovendringen kan

---

³⁴ Jeg kommer nærmere tilbake til synliggjøringen av tilståelsesrabatten i praksis under kapittel 5

³⁵ Jfr. forarbeidene punkt 6.2.1.3

³⁶ Den tidligere rettergangsordningen forhørsretten skiftet navn fra dom i forhørsrett til tilståelsesdom 1.1.2003.

også få betydning for enkelte alvorlige straffesaker, men det er ikke først og fremst disse sakene forslaget tar sikte på.”

Kriminalpolitisk ble det på bakgrunn av arbeidsgruppens utredning hevdet at det ville lønne seg å ha en slags gullerot å friste med for å øke antall tilståelser. Det skal derfor være en oppfordring for siktede til å tilstå, men det ble ikke ansett akseptabelt med en tilsvarende straffskjerpelse for de som ikke velger å forklare seg. Det er for øvrig gjeldende rett at tiltalte ikke plikter å bidra til sin egen fellelse, jfr. blant andre Strprl. § 232, 1. ledd og § 90. En usann forklaring medfører derfor ikke straffeskyld, jfr. Strl § 167. Politiets og påtalemyndighetens inntrykk var at antall tilståelser var gått merkbart ned i tiden før lovendringen. En slik oppfordring som tilståelsesrabatten er ment å være, skulle derfor øke antall tilståelser og videre spare rettsapparat og påtalemyndighet for ressurser og tid som da ville frigjøres.

Oppklaringsprosenten ville med flere tilståelser også øke, da siktedes tilståelse ofte kan være avgjørende for om en sak blir løst eller ikke.

3.3.2   Prosessøkonomiske hensyn

Prosessøkonomisk mente man at en lovfestet tilståelsesrabatt ville muliggjøre å få flere saker avgjort ved tilståelsesdom i tingsretten. Hvilket kan være, som nevnt ovenfor, en hurtigere, mindre arbeidskrevende og mindre omfattende prosess enn hva tilfellet er i en vanlig hovedforhandling.

En forenklet domstolsbehandling med tilståelsesdom etter strprl. § 248 innebærer at skyldspørsmålet anses avklart i og med den uforbeholdne tilståelse, ytterligere bevisføring blir ikke foretatt og saken pådømmes uten ordinær hovedforhandling. Til sammenligning var gjennomsnittlig behandlingstid ved tilståelsessaker med tilståelsesdom i Oslo tingrett i 2002 44 dager, mens det for vanlig hovedforhandling var 186³⁷.

Dersom saken blir tatt opp til behandling med ordinær hovedforhandling i

---

³⁷ Se sluttrapport fra arbeidsgruppe nedsatt av Justisdepartementet i 2003 s. 3.

tingretten, og tiltalte på et tidspunkt likevel velger å tilstå, vil det også her kunne bli en prosessøkonomisk gevinst ved at retten kan beslutte å kutte videre bevisføring, jfr. Strprl. §292.

På denne måten kan prosessen tenkes effektivisert og tidsrommet fra sakens begynnelse til pådømmelse forkortet.

3.3.3 Hensynet til fornærmede

Hensynet til fornærmede var sammen med prosessøkonomisk gevinst et av de hensyn som veide tyngst. Det at fornærmede blir spart for videre bevisføring og avhør under iretteføringen vedrørende det straffbare forhold, vil medføre at det blir en mye mindre belastende prosess for fornærmede.

I og med at siktede står frem og innrømmer sitt ansvar, slipper fornærmede den påkjenningen dette kan være gjennom sakens gang og redselen for ikke å bli trodd³⁸. Eksempler fra rettspraksis hvor dette hensynet uttrykkelig ble tillagt vekt er blant andre Rt. 2001 s. 1354 *”Den fornærmede blir i saker av denne art regelmessig påført en betydelig ekstra belastning dersom det under straffesaken er uvisst om hun blir trodd. Ved at domfelte straks tilsto, ble fornærmede i vår sak spart for dette.”*. I Rt. 2002 s. 1383 uttalte dommeren at *”domfelte har med dette [tilståelsen] gjort saken noe lettere for fornærmede som slipper den tilleggsbelastning det er å være redd for ikke å bli trodd.”* Atter et eksempel fra rettspraksis er Rt. 2003 s.841 som uttrykker det samme.

---

³⁸ Jfr. forarbeidene punkt 6.2.1.1

4 Nærmere om tilståelsens vekt i den enkelte sak

4.1 Innledning

En eventuell uforbeholden tilståelse vil følgelig kunne telle i formildende retning ved straffutmålingen. Strl. § 59, 2. ledd inneholder derimot ingen videre veiledning hva gjelder *i hvilke tilfeller* tilståelsen vil være av betydning. Her vil forarbeidene og rettspraksis, også fra tiden *før* lovendringen, være relevante rettskilder.

For å si noe om betydningen av tilståelsen i den enkelte sak, må man på den ene siden vurdere tilståelsens vekt i seg selv; la meg kalle det tilståelsens egenvekt, og vurdere hvilke forhold ved tilståelsen som vil gjøre seg gjeldene i dette tilfellet i den ene eller annen retning. På den annen side må man vurdere tilståelsens vekt opp mot de andre straffutmålingsmomentene som gjør seg gjeldene i saken.

Jeg skal nå gjøre rede for de ulike momenter som vil være relevante å ta i betraktning ved vurderingen av tilståelsens verdi i de enkelte tilfeller. Det kan bemerkes at domspremissene i rettens avgjørelser hva gjelder tilståelsens betydning ved straffutmålingen generelt er noe kortfattet og at det her ikke alltid går klart frem hva retten har lagt til grunn.

4.2 Tilståelsens "egenvekt"

Det vil under punkt 4.2 bli noe repetisjon da hensynene bak bestemmelsen, tidligere behandlet under pkt 3.4, også vil komme inn som momenter i forbindelse med vurderingen av bestemmelsens vekt.

4.2.1 Tidsmomentet

Når det gjelder tilståelsen vil tidspunktet for denne særlig gjøre seg gjeldende som en faktor av stor betydning. En tilståelse som kommer først på et senere stadium av domsprosessen, vil generelt veie mye mindre enn en tilståelse som avlegges tidlig i saken. Man kan si at tilståelsens vekt reduseres proporsjonalt med tidsaksen. Man kan tenke seg en akse fra tiden før gjerningsmannen visste at han var mistenkt³⁹, til under politiavhør, så på et tidspunkt som gjør pådømmelse etter Strprl. § 248 mulig, et tidspunkt som muliggjør en forenklet bevisføring under hovedforhandling etter Strprl. § 292, under hovedforhandlingen eller senere.

I en sak for Høyesterett, Rt. 2002 s.473, som gjaldt anke over straffutmålingen for to av totalt tre domfelte i forbindelse med forsøk på innføring av et parti med kokainklorid, ble fengselsstraffen ytterligere redusert for begge de ankende parter. Reduksjonen ble av ulik størrelse for A og B hovedsaklig begrunnet i tidsmomentet.

For B ble det uttalt at hans tilståelse *"må tillegges vekt i hans favør ved straffutmålingen"* idet han la kortene på bordet allerede under andre politiavhør i starten av etterforskningen og at dette derfor fikk betydning for etterforskningen og bevisføringen. Bs straff ble satt ned fra 12 år og 6 måneder i byretten til 9 år av Høyesterett.

Når det gjelder A uttalte retten *"at A først ga politiet opplysninger av betydning for saken på et langt senere tidspunkt og etter at A hadde vært foreholdt iallfall deler av forklaringene av de øvrige. Selv om det er mulig at også As forklaring i noen grad førte til at bevisføringen under hovedforhandlingen kunne forenkles, kan det bare tillegges en begrenset betydning"*.

As straff ble redusert fra 12 år og 6 måneder i byretten til 10 år og 6 måneder av

---

³⁹ Som i Strl "gamle" § 59.

Høyesterett.

Denne forskjellen i straffereduksjonen, ett år og seks måneder, viser tydelig den vekten Høyesterett legger på tidsmomentet. For de tidligere to instanser hadde begge domfelte fått den samme utmålte straff, men for Høyesterett ble utmålingen differensiert på grunnlag av forskjellene i tilståelsenes egenvekt.

4.2.2 Bevisituasjonen

Den foreliggende bevisituasjonen da siktede tilsto spiller også inn, og denne kan ofte ha en sammenheng med tidsmomentet. Se for øvrig sistnevnte dom under punkt 4.2.1. Dersom politiet ennå ikke har bevis av særlig betydning mot siktede vil tilståelsen telle mer for oppklaringen av saken enn de tilfeller hvor siktede tilstår først når alle bevis peker mot ham eller dersom han ble pågrepet på "fersk gjerning".

Dette er i og for seg rett og rimelig da det for siktede er minst å "tape" ved å tilstå først når fellede bevis mot ham foreligger. I slike tilfeller vil tilståelsen i det vesentlige vitne mer om et forsøk på å redusere straffen i størst mulig grad, etter å ha prøvd å holde ut lengst mulig helt til han skjønner at spillet er over. Det skal lønne seg å tilstå, men tilståelsen må gagne saken i større eller mindre grad.

Et spørsmål her blir om siktedes kjennskap til bevisene blir av avgjørende betydning. Dette går klart frem blant annet i uttalelsen i straffutmålingsanken for den ene av de to medtiltalte i den såkalte "Baneheia- saken", Rt. 2002 s. 993, hvor Høyesterett uttalte om tilståelsens vekt; "[...] *tidspunktet for tilståelsen og hvilke bevis som da foreligger og som domfelte er kjent med, [vil] ha betydning.*". Domfelte i saken visste da han avla sin tilståelse, fire måneder etter den kriminelle handlingen, at politiet hadde avgjørende beviser mot ham og at han ble ansett som sikker gjerningsmann. Tilståelsen hadde for hans egen sak vesentlig begrenset vekt som følge av tidsmomentet og bevisituasjonen. Men som moment i oppklaringen av saken var tilståelsen avgjørende for å få B dømt

og dette fikk betydning ved straffutmålingen.

I Rt.2003 s.118 som gjaldt forenet behandling for to domfelte i en narkotikasak, ble det i forhold til anførselen om tilståelsenes verdi uttalt at *"tilståelsene ikke kan tillegges særlig betydning i denne saken. B ble pågrepet med heroinen, og i en slik situasjon er tilståelsen ikke mye verd. A har aldri tilstått mer enn ansvar for 65 gram."* Dommen ble avsagt med dissens, men på annet grunnlag enn tilståelsene

De samme vurderinger ble også gjort bl.a. i en avgjørelse fra tiden før lovendringen, Rt. 1983 s.1127 (narkotika), hvor det ble uttalt domfeltes tilståelse under etterforskningen ikke kunne tillegges særlig vekt grunnet at politiet på det tidspunkt hvor domfelte forklarte seg allerede satt inne med bevis for en vesentlig del av virksomheten. Tilståelsen fikk som følger ikke virkning i formildende retning, men skjerpet straffen med to år fra lagmannsretten.

De ovennevnte eksempler fra rettspraksis viser at Høyesterett ikke anser tilståelsen for å ha noen særlig egenvekt dersom den ikke omfatter mer enn politiet allerede har bevis for. Blir man tatt "på fersk gjerning" hjelper det ikke mye i forhold til straffutmålingen om man kommer med en tilståelse. Se for øvrig også Rt. 2002 s. 1591 som jeg kommer nærmere tilbake til under neste punkt.

Min vurdering er at tilståelsen bør tillegges en viss vekt også i slike tilfeller. I de saker hvor siktede blir "tatt på fersken" eller i en slik situasjon at meget sterke bevis allerede foreligger mot ham, finner jeg at man av hensyn til prosessøkonomien og formålet med lovendringen av Strl. § 59, 2. ledd bør tillegge tilståelsen vekt i formildende retning, om enn av noe begrenset karakter sådan. Dette bør gjelde kun i de tilfeller hvor den uforbeholdne tilståelse leder til tilståelsesdom. Videre finner jeg det mest naturlig at selve vekten forklaringen får i formildende retning nok vil avhenge av straffesakstypen, men at utgangspunktet må være at man ikke avskjærer tilståelsens betydning ved reaksjonsfastsettelsen ene og alene på grunn av bevissituasjonen.

4.2.3 Nye opplysninger i saken

Videre vil det, som jeg så vidt kom inn på ovenfor, være av betydning hvor tilståelsen bringer nye opplysninger til politiets kjennskap. Forhold politiet ikke hadde avdekket, ikke visste om eller ikke hadde knyttet til siktede vil naturligvis komme godt med og bør derfor belønnes. Igjen med tanke på de fornærmedes og samfunnets behov for en oppklaring av saken.

For å belyse dette momentet kan jeg nevne Rt. 1984 s. 221 hvor tiltalebeslutningen for lagmannsretten i sin var helhet tuftet på tiltaltes egen forklaring. Retten la på bakgrunn av dette *”atskillig vekt på de opplysninger som er gitt om domfeltes helt spesielle og positive holdning til oppklaringen av meget alvorlige narkotikaforbrytelser”* og reduserte straffen deretter.

En annen dom som kan egne seg til å belyse verdien av nye opplysninger er dommen i Rt. 2002 s.1591. Den ble avsagt under dissens, men uenigheten omfattet selve reaksjonsfastsettelsen og ikke forholdene rundt tilståelsen. Det var enighet med hensyn til de nye opplysninger og den prosessøkonomiske gevinst, men uenighet vedrørende selve utmålingen. En tilståelse som kommer etter at gjerningsmannen er tatt i sin ugjerning og ikke samtidig bidrar til å oppfylle noen av de øvrige hensyn bak bestemmelsen om tilståelsesrabatt får således sterkt redusert verdi.

Fra flertallets premisser; *”En tilståelse som bare hadde omfattet det beslagat innebar, ville ikke fått noen særlig innvirkning på straffen. Det er først og fremst de forhold politiet ikke kjente til som gjør utslag her.”*

Alle de ovennevnte momenter under punktene 4.2.1 – 4.2.3 har igjen sammenheng med og gir uttrykk for den prosessøkonomiske gevinsten man søker å oppnå, som et av de viktigste hensynene bak Strl. § 59, 2. ledd.

4.2.4 Fornærmedes situasjon

I saker av en slik karakter at man har et offer eller en fornærmet, ut over

samfunnet som helhet etc., typisk volds- og sedelighetssaker, vil hensynet til dennes situasjon under saken også virke inn ved bedømmelsen av tilståelsen. I de tilfeller hvor saken som følge av blant annet den uforbeholdne tilståelsen kan føres som enedommersak kan det bli en betydelig mindre belastning for fornærmede som slipper frykten for ikke å bli trodd, ytterligere bevisføring og vitneavhør, samt at saken mye raskere er ute av verden.

Dette momentet blir ofte påpekt i praksis i slike saker, og jeg kan kort sitere fra Rt. 2003 s. 841 som gjaldt en sedelighetsforbrytelse mot mindreårig hvor retten uttalte at domfeltes tilståelse måtte telle med i formildende retning, selv om denne ikke var uforbeholden, da det vesentlige var at han umiddelbart erkjente forholdet og på denne måte lettet fornærmedes belastninger med hensyn til skyldspørsmålet. Likeledes kan også jamføres Rt. 1999 s. 1012.

Tilståelsens egenvekt er således relativ.

4.3 De ulike hensyn som må veies mot hverandre

Tilståelsens betydning ved reaksjonsfastsettelsen i den enkelte sak avhenger ikke alene av sin egen vekt, men må avveies mot de andre relevante straffutmålingsmomentene som gjør seg gjeldende i saken. Det vil med andre ord si at tilståelsens vekt vil påvirkes av de andre momentene enten disse trekker i formildende eller skjerpende retning.

Jeg vil nå gjøre rede for de vanligste momenter domstolene finner å legge vekt på ved straffutmålingen som kan være relevante i forbindelse med tilståelsens betydning i saken.

Det må bemerkes at flere vil kunne forekomme og at oppnevningen ikke er uttømmende. Jeg vil fortløpende vurdere veiingen av de ulike hensynene.

4.3.1 Allmennprevensjon

Som første moment vil jeg ta for meg hensynet til allmennprevensjonen. Det

som ligger i prinsippet om allmennprevensjon er at straffen skal ha en avskrekkende og oppdragende virkning på allmennheten, ved at resten av samfunnet på bakgrunn av trusselen om straff avstår fra de samme kriminelle handlinger som de ser lovbrysteren får straff for⁴⁰.

Dette er et hensyn som ofte kan komme i konflikt med hensynet til å "honorere" en tilståelse. Og det kan tenkes anført som argument mot å tillegge tilståelsen utslagsgivende vekt i spesielt alvorlige saker der hensynet til den alminnelige lovlydighet veier tungt. Dette vil nok særlig gjøre seg gjeldende i saker av mer alvorlig karakter, for eksempel ved grov vinningskriminalitet, volds- og sedelighetssaker. Da det kan tenkes at den holdningsskapende virkningen kan avta noe eller reduseres dersom man opplever at lovbruddets straffverdighet avtar eller sagt på en annen måte at man gis en betydelig rabatt så lenge man tilstår i ettertid.

Et eksempel fra rettspraksis der hensynet til allmennprevensjonen ble ansett for å trekke i en annen retning enn tilståelsen er dommen i Rt. 2003 s. 841. Dette var en sak om sedelighetsforbrytelser mot en mindreårig. Det går av domspremissene klart frem at retten anser at allmennpreventive hensyn i saker om alvorlige overgrep mot barn generelt må tale for en lang ubetinget fengselsstraff. Like fullt ble det tatt hensyn til den foreliggende erkjennelse fra domfelte i formildende retning. Straffen ble gjort betinget i sin helhet da det var spesielle omstendigheter ved domfeltes person som trakk i samme retning som tilståelsen.

Videre kan nevnes en kjennelse fra Høyesterett⁴¹ hvor hensynet til generalprevensjonen av rettens flertall ikke ble ansett for å komme i konflikt med tilståelsens verdi. Saken gjaldt sedelighetsforbrytelse mot mindreårig og kjennelsen ble avsagt under dissens, 3-2. Anken til Høyesterett gjaldt omgjøring av samfunnsstraff til fengselsstraff.

---

⁴⁰ Se Slettan og Øie 1997 s. 14 flg. og Eskeland 2000 s. 413.

⁴¹ Jfr. HR-2004-00380-A, dissens 3-2.

Flertallet av dommerne la vekt på klare individualpreventive hensyn⁴² samt at domfelte tilsto ugjerningen. Det går uttrykkelig frem av premissene at dommerne ikke fant allmennpreventive hensyn i veien for å idømme samfunnsstraff for en slik forbrytelse, da de anså den utmålte samfunnsstraff som en meget følbar sanksjon.

Mindretallet på sin side fremholdt at det i saker av denne typen må tas hensyn til den alminnelige rettsoppfatning hva gjelder en skjerpelse av straffenivået i slike saker og så ikke hen til at domfelte hadde tilstått.

Det kan virke som om Høyesterett i disse to konkrete avgjørelsene anser de individualpreventive hensyn sammenholdt med tilståelsen for å veie tyngre enn hensynet til den alminnelige lovlydighet. Med unntak av mindretallet i sistnevnte kjennelse. For begge avgjørelsene later det likevel til at det var de preventive hensyn i forbindelse med den enkelte lovbryteren som gjorde utslaget i reaksjonsfastsettelsen og det er usikkert hvordan tilståelsen isolert sett ville stått seg mot hensynet til allmennprevensjonen utover at den ble tillagt betydning i formildende retning.

Samtidig er straffens allmennpreventive virkning et forholdsvis uavklart moment hva gjelder den målbare virkningen og sammenhengen mellom lovlydighet og straffen som trussel. Uansett empiriske undersøkelser er dette et hensyn som er grunnleggende for vår strafferettstradisjon, et bærende element og generelt et tungtveiende hensyn ved straffutmålingen.

4.3.2 Individualprevensjon

Et annet moment i samme sjanger er hensynet til individualprevensjonen. Dette dreier seg om straffens virkning på den enkelte lovbryter i forhold til holdningsskapning og avskrekking fra å begå liknende lovbrudd igjen og uskadeliggjøring og rehabilitering⁴³.

---

⁴² Dette vil behandles under et eget punkt 4.3.2

⁴³ Jfr. Slettan og Øie 1997 s. 16 flg. og Eskeland 2000 s. 413 flg. Se også HR.-2003-01008a som eksempel på at de individualpreventive hensyn klart tillegges vekt og som et eksempel på hva dette

Dette moment fremholdes oftest som tellende i formildende retning dersom det anvendes direkte. Man ser da at retten kan se hen til at lovbrysteren for eksempel er inne i "en god periode" hvor han gjennomgår en forbedring el. l. og man ønsker å opprettholde denne utviklingen i størst mulig grad.

Her vil jeg som eksempel peke på de to sistnevnte Høyesterettsavgjørelsene⁴⁴ da disse illustrerer dette momentet og jeg henviser til kommentaren ovenfor.

Hensynet til individualprevensjonen er et moment som sjelden kommer i konflikt med hensynet til tilståelsen og dens vekt. Begge er momenter som normalt vil trekke i samme retning for tiltalte. Likeledes er det en tanke bak lovendringen av Strl. § 59 at tiltalte skal oppmuntres til å ta ansvar for sine handlinger og på denne måten få muligheten til å gjøre opp for seg og forbedre seg og det er i seg selv individualpreventivt.

4.3.3 Forholdsmessighetsbetraktninger

Gjerningsmannen skal ha straff som fortjent, sier man ofte på folkemunne. Det man da tenker på er mer konkret at straffen skal stå i forhold til handlingens straffverdighet⁴⁵. Dette vises ved at strafferammen i straffelovgivningen søker å følge straffebudets straffverdighet eller karakter.

I forhold til tilståelsen vil denne så langt fra gjøre den kriminelle handlingen mindre straffverdig, men den må like fullt tas i betraktning ved helhetsvurderingen. Det kan her meget vel hende at forholdsmessighets - betraktningene og hensynet til tiltaltes tilståelse trekker i hver sin retning, men det blir da en vurdering hvor straffens begrunnelser og hensyn til prosessøkonomi og lignende holdes opp mot hverandre. Her vil utfallet for tilståelsen igjen falle på dennes egenvekt sett opp mot de andre momenter.

---

hensynet kan innebære .

⁴⁴ Rt. 2003 s. 841 og HR-2004-00380-A

⁴⁵ Jfr. Eskeland 2000 s. 415.

Jeg vil fra rettspraksis trekke inn den såkalte "likskjendingssaken"⁴⁶ for å illustrere de vurderinger retten her går inn på hva gjelder forholdsmessighetsprinsippet;

"De domfelte har allerede møtt en massiv fordømmelse i sitt nærmiljø, og har alle gitt uttrykk for avstandtaken til handlingene, som ikke de kan forklare med annet enn ruspåvirkning. Ingen av dem har noe ideologisk forhold til likskjending eller til krenkelse av kirkerommet eller kristne grunnverdier. Jeg må derfor legge til grunn at straff ikke er nødvendig for å hindre at de på nytt skal foreta lignende handlinger."

Det er sjelden retten direkte henviser til forholdsmessighets- eller rettferdighetsbetraktninger, men disse ligger uansett i bunn som et grunnprinsipp i vår straffutmålingstradisjon.

4.3.4 Likhets hensyn

Direkte uttalt eller ikke, hensynet til lik straff for "samme" handling ligger til grunn for domstolenes avgjørelser⁴⁷. Det henvises ofte til konkrete tidligere avgjørelser, eller det henvises kun til "straffenivået". Man søker å bedømme tilnærmet like saker så likt som mulig. Dette skjer like fullt selv om man også skal bedømme hver lovbrøyer individuelt, men i dette ligger mer at man skal ta i betraktning de spesielle forhold ved hvert enkelt tilfelle.

Samme straff for samme handling kan tenkes å tale imot tilståelsen som formildende omstendighet. Da vil jo like handlinger bedømmes ulikt dersom den ene tilstår og den andre ikke. Det kan for eksempel fremstå som uakseptabelt at A får en streng fengselsstraff for knivstikking og drap, mens B som også har knivstikket og drept under tilsvarende omstendigheter får en langt mildere straff i det han tilstår langt inne i hovedforhandlingen. Men på den annen side kan

---

⁴⁶ Jfr. HR-2004-00666-A.

man da si, til fordel for en ulik straff, at de to tilfeller ikke lenger vil være like hvis man ser hen til tiden etter selve handlingen hvor tilståelsen avgis.

Ovennevnte eksempel er ikke realiteten etter praksis. Her kommer tilståelsens egenvekt inn og man unngår en slik meget urimelig forskjell i utmålingen. Det vil være mye enklere å forsvare og forklare at B får noe redusert straff som følge av tilståelsen fordi han la kortene på bordet på et tidlig stadium og muliggjorde pådømmelse som tilståelsesdom i tingretten⁴⁸ med alle de fordeler det har for saksavviklingen, samfunnet og de pårørende, dersom A på sin side ikke bidro i det hele tatt til sakens oppklaring.

Så med den nyanserte helhetsvurdering retten konkret foretar i hver enkelt sak later ikke tilståelsen til å bli en uforenlig faktor i bedømmelsen.

4.3.5 Handlingens karakter

Å se hen til handlingens art og karakter er særlig fremtredende i alvorlige straffesaker gjeldende volds- og sedelighetsforbrytelser, men kan også forekomme i saker om vinningskriminalitet og lignede. Man kan finne anførsler i domspremissene hvor retten for eksempel ser hen til handlingens objektive grovhet, dens samfunnsfarlige art, måten den er utført på, at forbrytelsen er spesielt graverende, at den profesjonelt utført, at den vitner om organisert kriminell virksomhet og lignende⁴⁹. Men dette momentet kan også avspeiles i de enkelte straffebud⁵⁰.

Dette er et moment som i seg selv kan tenkes å trekke i skjerpende retning og således komme i konflikt med hva tilståelsens verdi kunne tilsi. Et illustrerende eksempel kan være den tidligere nevnte "Baneheia-saken"⁵¹. Her var det

---

⁴⁷ Jfr. Eskeland 2000 s. 415 flg.

⁴⁸ Dog er ikke tilståelsesdom relevant for drap, men en prosessøkonomisk gevinst på annen måte kan tenkes.

⁴⁹ Jfr. Slettan og Øie 1997 s. 297 og Eskeland 2000 s. 418-419.

⁵⁰ Se for eksempel Strl. §§ 257 og 258, § 228 annet, jfr. første ledd, § 232 og §§ 268 og 271 og § 233.

⁵¹ Jfr. Rt. 2002 s. 993.

karakteren av de straffbare forhold (drap og medvirkning til voldtekter av mindreårige under særdeles skjerpene omstendigheter) som trakk det lengste strået sett hen til tilståelsens egenverdi i denne konkrete saken⁵².

Som siste punkt i domspremissene uttalte retten; *"Hensett til karakteren av de straffbare forhold og til de konkrete omstendigheter ved As tilståelse og forklaringer, er jeg enig med lagmannsrettens flertall i at straffen settes til fengsel i 19 år."*

Ytterligere reduksjon av straffen på grunnlag av domfeltes tilståelse ble med dette ikke tilkjent av Høyesterett.

Min vurdering er at det er rett og rimelig at domstolene i saker av slik alvorlighetsgrad veier handlingens grovhet som tyngre enn hensynet til å belønne en eventuell prosessøkonomisk gevinst. Spørsmålet blir hvordan retten i en sak som denne ville ha vurdert tilståelsen dersom den uforbeholdent var avgitt med én gang med alle de fordeler det kunne innebære. Det kan vanskelig tenkes at straffereduksjonen ville komme ned mot en tredjedel, som kan sies å være et omtrentlig mål for lovgivers tanke innen visse rammer. Men at straffen kunne tilpasses mer mot byrettens utmåling i denne saken er tenkelig. Dette blir bare rent hypotetisk da jeg ikke har funnet tilsvarende i rettspraksis, men jeg mener tilståelsen, dersom den er av relativt god egenvekt, *til en viss grad* skal kunne få uttelling i forhold til hensynet til handlingens karakter. Med det for øye er mitt synspunkt at det i utgangspunktet skal kunne gis strafferabatt for tilståelser også i mer alvorlige saker, men størrelsen på rabatten finner jeg å måtte legge en del lavere enn for de mindre alvorlige saker.

Det må her bemerkes at det heller ikke var saker av en slik særlig alvorlig karakter lovgiver hadde for øye da forslaget til endring av Strl. § 59, 2. ledd ble utarbeidet. Se her uttalelsen i forarbeidene⁵³;

"Formålet med lovendringen er at det skal legges større vekt på tilståelser i

---

⁵² Jfr. punkt 4.2.2.

⁵³ Jfr. forarbeidene s. 44.

alminnelige saker enn tilfellet er i dag, særlig i de saker som behandles i forhørsretten. Lovendringen kan også få betydning for enkelte alvorlige straffesaker, men det er ikke først og fremst disse sakene forslaget tar sikte på.”

Det vil være vanskeligere å begrunne en betydelig tilståelsesrabatt i de alvorligste straffesakene. Og det vil ganske sikkert også stride mot rettsfølelsen i samfunnet generelt dersom man i de alvorligste straffesakene skulle redusere straffen betraktelig som følge av en tilståelse. Det tror jeg vil bli vanskelig for de pårørende å forstå og akseptere, selv om tilståelsen bidro til oppklaringen av saken aldri så mye. Så her vil det være naturlig at størrelsen på rabatten som følge av tilståelsen nødvendigvis vil avta noe i takt med alvorlighetsgraden og karakteren av den straffbare handling.

Det finnes en grense for hvor mye de prosessøkonomiske hensyn kan veie opp for. Det vil være lettere å tillegge disse en merkbar vekt i saker av lavere alvorlighetsgrad, sett i forhold til handlingens karakter, enn i de alvorligste straffesaker.

4.3.6 Forhold ved lovbrøyteren

Dette momentet vil typisk gjelde blant annet grad av skyld og tiltaltes rolle under den straffbare handlingen, motiv, alder, miljø, bakgrunn generelt og eventuell kriminell bakgrunn⁵⁴. Det vil her både kunne være momenter som trekker i samme retning som tilståelsen er ment å skulle kunne trekke og momenter som trekker i motsatt retning.

For eksempel vil en vanskelig oppvekst og problemer derav som lovbrøyteren ikke selv er skyld i, hans psykiske tilstand⁵⁵, en spesielt liten delaktighet i den straffbare handling dersom de var flere, blant andre kunne være faktorer som

---

⁵⁴ Jfr. Eskeland 2000 s. 419-428. og Slettan og Øye 1997 s. 297 flg.

⁵⁵ Der dette forhold ikke gir seg utslag i at han er utilregnelig, men at hans mentale tilstand avviker fra det normale i den grad at man likevel finner å legge vekt på den. Herunder også særlig ung eller gammel alder.

kan anses å trekke i formildende retning og derfor ikke vil komme i konflikt med tilståelsen som sådan.

Andre forhold ved lovovertrederen som for eksempel graden av skyld vil kunne trekke i motsatt retning. For eksempel vil det dersom han var hovedmann, eller han kun hadde en beskjeden rolle idet hele, handlingen var godt planlagt og nøye overveid eller han handlet i ren affekt uten videre overveielser, hans motiv, eventuelle tidligere straffbare forhold, eller en fortsatt forbrytersk virksomhet kunne bli momenter som trekker i skjerpende retning og således i motsatt retning av hva en tilståelse kunne tilsi.

4.3.7 Anger

At lovbrøteren klart viser at han angre sitt lovbrudd kan tenkes tillagt vekt i formildende retning i enkelte tilfelle. Det er ikke noe vilkår for at tilståelsen skal tillegges vekt at lovbrøteren angre, men dersom han gir uttrykk for at han gjør det, gjennom ord handlinger eller sin vilje til å samarbeide i oppklaringen av saken, er det selvsagt at dette kan tillegges vekt i formildende retning. Dette punkt bringer derfor ikke et moment i konflikt med tilståelsens verdi, det vil heller kunne bli et moment som styrker verdien av tilståelsens egenvekt.

På den annen side kan også tenkes at gjerningsmannen på det sterkeste viser at han absolutt ikke viser tegn til anger eller ettertanke, men derimot er en notorisk vaneforbryter. Slike forhold kan vise seg å tale mot siktedes gunst, og sådan motvirke verdien av tilståelsen.

5 Virkninger av § 59, 2. ledd i praksis

5.1 Innledning

Domstoladministrasjonen publiserte i begynnelsen av april 2004 en undersøkelse om domstolenes bruk av strafferabatt ved tilståelser⁵⁶. Jeg vil under punkt 5.3.1 kort gjøre rede for hovedtrekkene fra rapporten, for så under punkt 5.3.2 ved hjelp av disse søke å vurdere hvorvidt utviklingen i rettspraksis samsvarer med det man ønsket å oppnå ved lovendringen.

Det ble foretatt en empirisk undersøkelse av tilgjengelig rettspraksis fra samtlige tre instanser⁵⁷ samt en spørreundersøkelse blant dommerne i underrettene⁵⁸.

5.2 Kort om rettstilstanden før lovendringen

Tilståelsen var et mulig relevant straffutmålingsmoment under reaksjonsfastsettelsen også i tiden før lovendringen. Se ovenfor under pkt. 3.3.1 hva gjelder den tidligere bestemmelsen i Strl. § 59, men også i de tilfeller som strengt tatt ikke falt inn under vilkårene i den såkalte "i gjerning vist anger"-bestemmelsen var det etter praksis mulig å hensynte en tilståelses betydning under straffutmålingen.

Det var under lovforarbeidene departementets oppfatning at det i hverdagssakene var liten eller ingen strafferabatt for tilståelser, mens det oftere

---

⁵⁶ Domstoladministrasjonen mars 2004

⁵⁷ Det ble innhentet dommer fra 24 tingretter samt 105 relevante avgjørelser fra lagmannsrettene. Fra Høyesterett ble 11 avgjørelser gjennomgått, men disse ble ikke inntatt i statistikken. For nærmere beskrivelser her henviser jeg til undersøkelsen s. 4-5.

⁵⁸ Spørreskjema ble sendt samtlige embetsdommere i 1. og 2. instans. Man fikk en svarprosent på 57,5 %. Skjemaet ble besvart i mars 2004.

var gitt i større eller mer spesielle saker⁵⁹. Det ble uttalt at man i noe stigende grad, særlig utover 90-tallet kunne finne eksempler på tilståelser som ble uttrykkelig vektlagt av Høyesterett, men så langt var disse tilfellene i et klart mindretall og man fant at den praktiske hovedregel var at tilståelsen ikke ble tatt hensyn til i tilstrekkelig grad.

5.3 Rettstilstanden i tiden etter lovendringen

5.3.1 Bestemmelsens utslag i praksis

- I hvor stor grad er det gitt tilståelsesrabatt i tiden etter lovendringen⁶⁰?

Når det gjelder de såkalte tilståelsesdommene for tingretten (enedommersakene) ble det her gitt en eller annen form for tilståelsesrabatt i 55 % av sakene. De undersøkte saker for tingrett med hovedforhandling (meddomsrettssakene) gjelder saker hvor det forelå tilståelse på tiltaleposter av betydning for straffutmålingen. Her var antall saker det ble tilkjent tilståelsesrabatt på ca 13 %. For lagmannsrettene er tallet drøye 7 %. Det foreligger ikke tilsvarende undersøkelser/rapporter fra tiden før lovendringen.

Av tilståelsesdommene går det fram at tilståelsen er tillagt liten vekt i 11 % av sakene og i 22,5 % av de resterende sakene for første instans⁶¹. For begge typer prosesser hovedsaklig begrunnet i tilståelsens betydning for oppklaringen av saken.

Tilståelsen angis å ha stor vekt i 9 % av sakene, grunnet dens betydning for oppklaringen av saken og den prosessøkonomiske gevinsten.

- Viser ovennevnte en endring i praksis⁶²?

---

⁵⁹ Jfr. forarbeidene punkt 6.2.1.3 nr. 1.

⁶⁰ Se undersøkelsen figur 2 samt tabell 1.

⁶¹ Jfr. undersøkelsen punkt 5.3.

⁶² Se undersøkelsen tabell 3, 4 og 5.

Det ble ved hjelp av spørreundersøkelsen påvist at 63 % av dommerne mener at straffutmålingspraksis etter lovendringen generelt er endret til en viss grad. 10 % finner at den er endret i vesentlig grad, mens 13 % fant at den bare var endret i beskjeden grad.

Videre opplyste 62 % av dommerne at de for sitt eget vedkommende har hatt en viss endring, mens 15 % mente deres egen praksis er endret i vesentlig grad. Og 15 % bare i beskjeden grad.

Av de som anga sin egen praksis som endret i beskjeden grad eller ikke i det hele tatt, har de fleste angitt som begrunnelse at tilståelsesrabatt i stor grad ble gitt også i tiden før lovendringen.

- Er det store variasjoner i praksis ulike steder i landet⁶³?

Bruken av strafferabatten ser ut til å være forholdsvis lik over hele landet, hvor den i første instans ligger på mellom 45 – 58 % av dommene. Med unntak av Agder lagdømme, hvor rabatt er blitt gitt i 86 % av tilfellene. I motsatt retning skiller Hålogaland lagdømme seg ut med kun 26 % av tilståelsesdommene.

- Hvordan vurderer dommerne tilståelsesrabattens betydning for de ulike sakstyper⁶⁴?

Litt under halvparten av dommerne, 43,5 %, mente at det var visse typer saker hvor de anså at bestemmelsen om tilståelsesrabatt har særlig stor betydning. Det var her størst tilslutning om (i fallende rekkefølge) narkotikasaker, sedelighetssaker og vinningsforbrytelser.

Videre oppga 37 % av dommerne at de mente det var visse type saker hvor Strl. § 59, 2. ledd ville ha særlig liten betydning. Størst tilslutning her hadde trafikk saker, de tilfeller hvor tiltalte er tatt på fersken og vold/alvorlige forbrytelser.

---

⁶³ Jfr. undersøkelsen punkt 3.4.

⁶⁴ Se undersøkelsen figur 7 og 8.

- Er rabatten synliggjort i dommene⁶⁵?

Domsundersøkelsen viser at rabatten er synliggjort i dommene (det vil si konkretisert slik at det klart fremgår at straffen er redusert som følge av tilståelsen, men ikke nødvendigvis selve størrelsen på rabatten) i 10 % av tilståelsesdommene i første instans, 7 % av sakene for tingretten med ordinær hovedforhandling samt i 21 % av dommene fra lagmannsrettene.

I underkant av 70 % av sakene i undersøkelsen er det heller ikke sagt noe om tilståelsens vekt iden enkelte sak.

Av spørreundersøkelsen går det frem at det blant dommerne er 69 % som sier de sjelden eller aldri angir rabattens størrelse.

Av de aktuelle høyesterettsavgjørelsene var rabatten synliggjort i omtrent 50 % av sakene, mens tilståelsens vekt var synliggjort i samtlige. Man fant her en sammenheng mellom tilståelsens vekt og konkretiseringen av rabattens størrelse på den måte at i de saker hvor tilståelsen ble tillagt stor vekt var ofte rabattens størrelse også tydeliggjort.

- Rabattens størrelse⁶⁶

Den vanligste formen for strafferabatten er en redusert fengselsstraff og betinget fengsel i stedet for ubetinget fengsel. 61 % av dommerne anså en kortere fengselsstraff som den vanligste rabattformen.

Når det gjelder størrelsen på rabatten viser den seg å ligge i intervallet 15 – 30 % i de få sakene i domsundersøkelsen som konkret anga størrelsen på rabatten.

Videre har 21 % av dommerne svart at de normalt gir tilståelsesrabatt i størrelsen 10 – 30 %. De resterende dommerne i undersøkelsen (79 %) svarte

---

⁶⁵ Se undersøkelsen kapittel 4.

⁶⁶ Jfr. undersøkelsen kapittel 5.

uten prosentangivelse og begrunnet dette med at rabatten ble satt skjønnsmessig eller at det var umulig å svare konkret på.

5.3.2 I hvilken grad har bestemmelsen realisert lovgivers formål?

Kort oppsummert kom formålet med lovendringen til uttrykk i forarbeidene som hovedsaklig at man ønsker at tilståelsen skal tillegges større vekt enn det som har vært vanlig i norsk rettspraksis. Særlig gjaldt dette de mer alminnelige straffesakene⁶⁷.

Man ønsket altså en økt bruk av strafferabatt ved tilståelser og pekte på at dette kunne gjøres blant annet ved bruk av en mer synlig angivelse av tilståelsens betydning ved reaksjonsfastsettelsen slik at dette klart kom fram gjennom domspremissene⁶⁸. Man uttalte også at størrelsen på rabatten, selv om man ikke ønsket å angi et normalnivå, må være av en slik størrelse at "rabatten" kan motivere lovbrysterer til å legge kortene på bordet og dermed at antallet tilståelser øker⁶⁹.

Som nevnt innledningsvis i kapittel 1 har Strl. § 59, 2. ledd ikke gitt seg særlig utslag hva gjelder økning i antall tilståelsesdommer contra vanlig hovedforhandling.

I den grad antall tilståelsesdommer sier noe om antall tilståelser er dette en observasjon som tilsier at bestemmelsen ikke har virket etter sin hensikt i så måte. Prosessøkonomiske hensyn var som sagt grunnleggende for lovendringen og man har da ønsket ikke bare at bestemmelsen skal gi lovbrysterer en straffereduksjon, men at man så godt som mulig skal oppnå en enklere og mer effektiv saksavvikling som følge av den uforbeholdne tilståelsen.

---

⁶⁷ Jfr. forarbeidene s. 44.

⁶⁸ Jfr. forarbeidene s. 44.

⁶⁹ Jfr. forarbeidene punkt 6.3.3.

Videre beviser antall saker med tilståelsesdom hvor tilståelsen har medført en strafferabatt at tilståelsen ikke nødvendigvis fører til straffereduksjon uansett. Dette var ei heller formålet med bestemmelsen, det må avgjøres konkret i den enkelte sak, men at antallet dommer med gitt tilståelsesrabatt er så lavt som 55 % kan til en viss grad motvirke bestemmelsens hensikt. Riktignok kan noe av forklaringen på at rabattprosenten for tilståelsesdommene er så vidt lav ligge i at det her er en forholdsvis stor grad for eksempel trafikksaker hvor tilståelsen antas å ha forholdsvis liten vekt, men det må antas at det også i en del av de resterende saker nettopp ikke er tatt særlig hensyn til tilståelsen.

Å oppfordre og muliggjøre til behandling som tilståelsesdom ligger sentralt for begrunnelsen for tilståelsens vekt. Det vil særlig være i tilfellene med tilståelsesdom man kan oppnå den største prosessøkonomiske gevinst og de minste belastninger for en eventuelt fornærmet. Jeg mener, som nevnt under punkt 4.2.2, at det således bør vurderes i noe større grad å legge noe vekt på tilståelsen ene og alene fordi denne har ført til en summarisk pådømmelse.

Det er klart at det på dette punkt hersker en viss uenighet blant dommerne med hensyn til hvorledes tilståelsen skal vektlegges i de tilfeller hvor den ikke nødvendigvis har bidratt til videre oppklaring av saken eller avgjørende bevis mot siktede allerede foreligger, men der tilståelsen hovedsaklig kun foreligger som grunnlag for tilståelsesdom. Man behøver nødvendigvis ikke tilkjenne rabatt i like stor grad som ellers, men man bør uansett la det gå frem at man "belønner" tilståelsen i den type saker som kan føres som enedommersak til en viss grad.

Dette særlig med tanke på den signaleffekt det kan ha i senere saker og at det kan bidra til å inspirere siktede til å tilstå.

Videre vil det jo typisk ikke for behandling som tilståelsesdom dreie seg om saker av alvorligste karakter slik at det her ikke nødvendigvis vil bli en konflikt mellom straffutmålingsmomentene. Det er ikke nærmere drøftet i forarbeidene hvor tungt de ulike tilståelser vil veie utover hvilke momenter som kan telle inn ved vurderingen, ei heller om det er tiltenkt at en tilståelse som "kun medfører"

en tilståelsesdom skal gis uttelling eller i hvor stor grad. Jeg anser det som hensiktsmessig at retten til en viss grad også her gir en tilståelsesrabatt i en eller annen form, om enn i noe lavere grad.

Like fullt fremgikk det av spørreundersøkelsen at hele 76 % av dommerne mente at Strl. § 59, 2. ledd har medført en endring i straffutmålingspraksisen til en viss grad. Dette tyder på at dommerstanden er seg mer bevisst tilståelsen som straffutmålingsmoment og at dette tilsier at man har hatt en økning i antall saker hvor tilståelsen teller med i formildende retning ved reaksjonsfastsettelsen. Det foreligger her imidlertid ingen empirisk undersøkelse.

Når det gjelder spørsmålet om bestemmelsen har ført til noenlunde lik utmålingspraksis, kan dette til dels søkes besvart gjennom den prosentvise andel av sakene hvor tilståelsesrabatt tilkjennes. Når det gjelder første instans ligger denne som nevnt ovenfor på et forhold som differensierer med kun 13 % på landsbasis. Dog skiller to lagdømmer seg klart ut i hver sin retning, men dette er noe man på landsbasis over tid muligvis vil og bør tilstrebe å utjevne.

Et annet mål for lovendringen, eller snarere middel for å kunne nå målet, var synliggjøringen av rabatten. Enten ved en konkretisering av selve rabatten, eller en klargjøring av tilståelsens vekt som vil kunne indikere dens betydning for en eventuell strafferabatt. Her tyder det faktum at det kun i 10 % av enedommersakene, 7 % av meddomsrettssakene og 21 % av sakene for lagmannsretten, gikk klart frem av domspremissene at straffen ble redusert som følge av tilståelsen i større eller mindre grad på at uttalelsene i forarbeidene på dette punkt ikke er etterlevd i tilstrekkelig grad i praksis.

Det uttales i forarbeidene⁷⁰ at man som en mellomløsning uansett bør søke å angi tilståelsens vekt, slik at det ut fra denne kan være mulig å bekrefte tilståelsens betydning i den konkrete sak. Dette vil særlig være viktig i

---

⁷⁰ Jfr. forarbeidene punkt 6.3.4.

forbindelse med de signaler utmålingen i rettspraksis gir i forbindelse med at man søker å øke andelen tilståelser, samt at man da også lettere kan veilede en siktet hva gjelder informasjon og råd i hans konkrete sak. Under de samme betraktninger faller det faktum at det i ca 70 % av de undersøkte dommene ei heller er sagt noe om tilståelsens vekt.

Forholdene hva gjelder synliggjøringen av vurderingene rundt tilståelsen er helt annerledes i dommene fra Høyesterett. Her er størrelsen på rabatten synliggjort i halvparten av sakene, mens vekten klart fremgår av domspremissene i samtlige. Det vil her være et moment at det kun er de færreste saker som går så langt som til øverste instans (kun 11 saker for undersøkelsen) så disse gir klart ikke et bilde på praksis generelt, men mer et klart bilde på hvordan domstolene bør søke å formulere sine domspremisser så langt som mulig.

Hva gjelder størrelsen på tilståelsesrabatten ble det i forarbeidene gitt uttrykk for at man ikke ville angi et normalnivå, men at det måtte avgjøres etter en helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle. Den av arbeidsgruppen foreslåtte rabatt på en tredjedel, som fikk tilslutning fra departementet, er likevel til en viss grad etterfulgt i rettspraksis, da undersøkelsen viser at nivået ligger i intervallet 15 – 30 % i de saker dette gikk fram i domsundersøkelsen, mens det av spørreundersøkelsen gikk fram at dommerne anga en størrelsesorden på 10 – 30 %.

Dette viser at domstolene fortsatt kan vurdere størrelsen på rabatten noe i forhold til det aksepterte nivå i forarbeidene, men dette er naturligvis en meget sammensatt vurdering hvor svært mange faktorer spiller inn på flere måter slik at det er vanskelig å si noe om nivået generelt.

Man har uansett gått helt klar av å nærme seg en straffereduksjon ned mot 50 %, slik departementet frarådet selv for unntakstilfellene. Dette i motsetning til arbeidsgruppen som åpnet også for rabatt av en slik størrelse.

Det kan videre bemerkes at det av rapporten fremgår at narkotikasaker,

sedelighetssaker og vinningsforbrytelser er de sakstyper som er overrepresentert hva gjelder tilkjent tilståelsesrabatt. Likeledes er særlig trafikksakene blant de saker hvor tilståelsen vektlegges minst.

Det går av forarbeidene klart frem at det er særlig i de såkalte hverdagssakene man ønsket at tilståelsen skulle tillegges mer vekt enn tidligere praktisert. Hva er det så som kjennetegner de såkalte hverdagssakene innen straffesaksavviklingen, eller en mer alminnelig straffesak? Er det strafferammen? Er det straffverdigheten og den krenkende karakter? Eller er det for eksempel hyppigheten av lovbruddstypen i statistikken?

Strafferammer, straffverdighet og forbrytelsens karakter henger nøye sammen og jeg vil anta at disse momenter til en viss grad er med på å definere den såkalte hverdagskriminaliteten. Men hyppigheten av en forbrytelse eller forseelse, vil nok være det man her særlig hadde i tankene. Nettopp fordi det er denne typen saker som "hoper seg opp" i rettssystemet og krever tid og ressurser en masse.

Da er det nok et poeng, tror jeg, at det for de typiske, mer alminnelige straffesaker, er mye å hente i praktiseringen av Strl. § 59, 2, ledd. Det virker som det fortsatt er i de alvorligste sakene strafferabatten på grunnlag av tilståelsen gis. Her er det dog ikke bare domstolene som har et ansvar, men også de andre aktørene i straffesaksavviklingen. Påtalemyndigheten og forsvarerne kan også bidra i stor grad for å virkeliggjøre tilståelsesrabattordningens formål. Dette kommer jeg nærmere inn på i neste kapittel.

6 Betraktninger om gjennomføringen i praksis

6.1 Innledning

I dette kapitlet skal jeg vurdere ulike praktiske grep som kan være med på å styrke bestemmelsen om tilståelsesrabatt i sin funksjon. Jeg vil kort nevne debatten fra media, samt en artikkel av Ragnvald Brekke⁷¹ og en sluttrapport av 2003 fra arbeidsgruppen for effektivisering av straffesaksavviklingen nedsatt av Justisdepartementet⁷² kommentarer, for så å vurdere hvilke "tiltak" som anses ønskelige.

Videre vil jeg vise hvordan et utvidet samspill mellom partene i straffesaker har utartet seg i Amerika. Et slikt fenomen er ikke unikt for USA da man også finner enkelte utslag av dette i andre europeiske land, for eksempel i England, Sverige og Danmark⁷³, men USA anses for å huse det mest gjennomførte systemet i så måte og jeg finner det interessant å ta dette med som en sammenlikning til forholdene på dette området i Norge.

6.2 Hvordan fremme effektiviteten av bestemmelsen?

For å synliggjøre hvordan bestemmelsen i Strl. § 59, 2. ledd i praksis skal kunne virke mest effektivt etter sitt formål kan det være ønskelig med en bevisstgjøring av prosessen i forkant av selve rettssaken for domstolen. Jeg vil her drøfte hvilke praktiske grep som vil ha gode grunner for seg for å nå dette målet.

Først vil jeg oppsummere kritikken og diskusjonen som i en tid verserte i media

---

⁷¹ Brekke 2002: "Kjøtsvindelsaken" og straffereduksjon i praksis ved tilståelser og forklaringer som vesentlig bidrar til oppklaring av saken.

⁷² Arbeidsgruppen 2003.

⁷³ Jfr. Kjelby 1996.

rundt temaet tilståelsesrabatt. Mye av denne debatten i nyhetsbildet i 2003, ca tre år etter bestemmelsen trådte i kraft, gikk i prinsippet ut på hvorfor den nye ordningen med tilståelsesrabatt ikke har gitt større utslag i praksis og sammenhengen med de praktiske øvelser rundt bestemmelsen om tilståelsesrabatten. Særlig gjaldt dette antallet tilståelsessaker i hovedstaden, som angiveligvis ikke hadde økt siden bestemmelsen trådte i kraft.

Gjengivelsene av uttalelsene fra media er kun ment som en referanse for mulige synspunkt og som et utgangspunkt for drøftelsen.

Jeg tar forbehold for riktigheten av uttalelsene da disse ikke nødvendigvis er korrekt gjengitt av pressen.

Først ute var statssekretær Jørn Holme⁷⁴ som i følge Aftenposten ble oppfattet som om han la skylden over på forsvarerstanden, særlig i hovedstaden, og hevdet at disse ikke informerte om tilståelsesrabatten, ei eller rådet sine klienter til å forklare seg i tilstrekkelig grad. Dette utspillet møtte naturlig nok sterk kritikk, og ble senere noe moderert av justisminister Odd Einar Dørum. Holme anførte i en senere uttalelse⁷⁵ at flere forsvarere kan bli mer aktive og bevisst ordningen med tilståelsesrabatt, men at også påtalemyndigheten har en viktig rolle.

Som svar på justisministerens utspill og "beskyldninger" kom flere forsvarsadvokater på banen med sitt syn. Det ble henvist til det grove kriminalitetsbildet som gjør seg gjeldene i Oslo, med mye organisert kriminalitet, samt at hoveddelen av kriminaliteten tross alt foregår i hovedstadsområdet. Det ble videre pekt på at Oslo politidistrikt er meget stort og at det sjelden er samme politijurist som behandler saken hele veien frem til pådømmelse som ansvarlig aktor. Likeledes at forholdene i Oslo er uoversiktlige og aktørene lite synlige og ofte vanskelig tilgjengelige⁷⁶. Det ble i tillegg anført at årsaken like fullt kan ligge

---

⁷⁴ Se Atekst 1

⁷⁵ Se Atekst 2

⁷⁶ Se Atekst 3

i at karakteren av lovbruddene er mye grovere, samt hvilke typer siktede man her i stor grad står overfor⁷⁷.

Førstelagmann i Frostating Lagmannsrett, Kjell Buer, fulgte så opp med ytringer om at aktoratet måtte ta sin del av skylden for å være for "trege" i gjennomføringen av tilståelsesrabatten⁷⁸. Dette begrunnet han med erfaringer fra retten hvor forholdene rundt tilståelsen ikke er avklart mellom partene. Han etterlyste mer kreativitet blant påtalemyndigheten. *"Fra mitt ståsted er det naturlig å peke på behovet for å effektivisere arbeidet ved domstolene. De har mer enn nok å gjøre fra før. Derfor vil mye avhenge av at aktor og forsvarer kan avklare på forhånd hva de er enige om."*

Forsvarsadvokat John Christian Elden trakk så frem en sak til illustrasjon på at politiet overhodet ikke tar hensyn til ordningen med strafferabatt i tilståelsessaker⁷⁹. Dette var en narkotikasak som skulle pådømmes som tilståelsesdom hvor aktoratet ikke nevnte tilståelsen eller strafferabatt på grunnlag av denne med et ord.

I artikkelen av Ragnvald Brekke⁸⁰, som omhandler virkningen av Strl. § 59, 2. ledd i en enkeltsak, gir han uttrykk for at han anser det hensiktsmessig og nødvendig med en

"større grad av tidlig dialog mellom forsvarer og påtalemyndigheten om det generelle straffenivå i tilsvarende saker og hvilken konkret straffepåstand siktede kan forvente hvis han velger "å legge kortene på bordet"."

Brekke fremhever også viktigheten av å sikre bevis for den foreliggende

---

⁷⁷ Se Atekst 4

⁷⁸ Se Atekst 5

⁷⁹ Se Atekst 6

⁸⁰ Jfr. Brekke 2002 s. 200.

tilståelsen. Både i forhold til at den ble avlagt, når den ble avlagt, hvilke bevis siktede allerede hadde kjennskap til på det tidspunkt, videre hvilken betydning den har hatt i saken. Det er således viktig å skape notoritet rundt siktedes forklaring slik at dette punkt vil være klarlagt og uomtvistet når saken skal ippetføres, slik at domstolene kan bruke sin tid og sine ressurser på sakens øvrige punkter.

I sluttrapporten av 2003 fra arbeidsgruppen⁸¹ ble som et av flere momenter for effektiviseringen nevnt at man må øke andelen tilståelsessaker og i den anledning søke å få en økt bruk av strafferabatt ved tilståelse. Det ble her rettet forslag til alle de involverte parter opptreden i denne forbindelse. Både påtalemyndighet, domstoler og forsvarerstanden.

For påtalemyndighetens vedkommende ble det gjort oppmerksom på påtalemyndighetens særlige ansvar på dette feltet. I en stor del av tilståelsessakene har siktede ikke krav på offentlig oppnevnt forsvarer, jfr. seks måneders -regelen i Strprl. § 99 samt promillesakene, i slike tilfeller vil det være påtalemakten som må informere siktede om fordelene og virkningene av å tilstå. Der hvor siktede ikke har forsvarer som kan bistå ham i å vurdere innholdet i og de mulige følgene av påtalemyndighetens informasjon dersom han velger å følge denne, er det derfor svært viktig at denne informasjonen er *”balansert og veloverveid”*. Videre ble det bemerkt at påtalemyndigheten bør redegjøre for siktede straffepåstanden i en eventuell tilståelsessak contra vanlig hovedforhandling for hans tilfelle og dette på et så tidlig tidspunkt som mulig.

Når det gjelder forsvarerens rolle går det frem av arbeidsgruppens rapport at denne kan være av stor betydning for om siktede i det hele tatt går med på at saken pådømmes som tilståelsessak.

”Rådgivning fra forsvarer kan være avgjørende for at siktede godtar slik behandling - både gjennom generell veiledning og gjennom underhåndskontakt

---

⁸¹ Arbeidsgruppen 2003 s. 23-26.

mellom forsvarer og påtaleansvarlig om utforming av siktelsen og reaksjonsvalg.”

Det er nok grunn til å tro at siktede tross alt finner større grunn til å ”stole på” sin forsvarers føringer enn påtalemyndighetens representanter.

I tillegg oppfordres domstolene til å bli klar over de prosessøkonomiske fordelene en forsvarerutnevning etter Strprl. §100, 2. ledd kan utgjøre i denne sammenheng, samt på best mulig måte søke å synliggjøre den rabatten som eventuelt gis for tilståelsen i dommen. Dette for å gjøre signaleffekten større.

For de tilfeller at siktede uansett ikke har krav på offentlig utnevnt forsvarer er det av arbeidsgruppen foreslått en utvidet forsvarervaktjeneste, som om mulig kan bidra med generell informasjon om ordningen med en forenklet domstolsbehandling i tingretten samt en mer konkret, veiledende opplysning om forventet straffutmåling.

Når det gjelder påtalemyndighetens aktivitet går det frem av den tidligere nevnte undersøkelsen om tilståelsesrabatt⁸² (dst.u.s.12 og 19) at kun 15 % av dommerne i undersøkelsen mente at påtalemyndigheten *”vanligvis tar tilstrekkelig høyde for straffeloven § 59 ved fastsettelsen av straffepåstanden”*. Og på den annen side at hele 20 % av dommerne fant at påtalemyndigheten *”sjelden eller aldri”* tar tilstrekkelig hensyn til tilståelsen ved fastsettelsen av straffepåstanden. Drøyt halvparten av dommerne, 62 %, mente aktoratet tok tilstrekkelig høyde for tilståelsen *”av og til”*.

Disse tallene viser at påtalemyndigheten, ut fra dommernes egne bedømmelser av praksis, klart har et forbedringspotensiale hva gjelder å hensynta siktedes tilståelse. De fleste saker for domstolene gjelder den såkalte hverdagskriminaliteten så det skulle her være rom for en mer aktiv bruk av tilståelsesrabatt fra påtalemyndigheten.

---

⁸² Jfr. Domstoladministrasjonen mars 2004 s. 12 og 19.

Brekke fremhever også i sin artikkel⁸³ viktigheten av påtalemyndighetens opptreden i saken som grunnlag for flere tilståelser. Han gir uttrykk for at politi og påtalemyndighet på et tidlig stadium av saken bør enes om en mulig straffereduksjon siktede kan oppnå ved å legge kortene på bordet, samt informere siktede om samme.

6.3 "Plea bargaining" i USA - tilståelsesrabatt i ytterste konsekvens?

6.3.1 Innledende bemerkninger

Hvordan stiller så den amerikanske ekstremiteten av et strafferabattsystem ved tilståelser seg til den norske ordningen med tilståelsesrabatt?

Kan man si at "plea bargain"-systemet i USA er tilståelsesrabatt satt i system i sin ytterste konsekvens?

I USA har det i løpet av de senere årtier utviklet seg et strafferettssystem som er ganske ulikt vårt eget. Straffutmålingen er blitt mer og mer standardisert. Og som et resultat av ønsket om å bedre kriminalitetskontrollen, redusere forskjeller i straffutmåling for "samme" handling samt et stort behov for en mer effektiv rettspleie i straffesakene, ble det i forbindelse med straffutmålingsreformen satt ned en straffutmålingskommisjon⁸⁴ som utarbeidet en straffutmålingstabell som nå er i bruk i flere stater i USA

Dommerens forholdsvis "frie" oppgave i straffesaker er etter dette å avgjøre hvorvidt siktedes handling kan subsumeres under det ene eller andre straffebud og hvorvidt de ulike vilkår her foreligger, for deretter å være "bundet" til en rigid straffutmålingstabell når det gjelder selve reaksjonsfastsettelsen⁸⁵.

En annen side ved den veldige forenklingen og effektiviseringen av

---

⁸³ Se Brekke 2002 s. 200.

⁸⁴ Jfr. Christie 2000 s. 139.

⁸⁵ For eksempel og illustrasjon her se Christie 2000 s. 140-142.

strafferettssystemet i USA er forholdet til tilståelsen. Tilståelsesprosenten i straffesaker ligger på rundt 90 prosent, i enkelte stater så høyt som 99 prosent⁸⁶.

Hvordan er dette mulig? Og er tallene realistiske med hensyn til forklaringens riktighet?

6.3.2 "Plea bargaining" i USA

Den høye tilståelsesprosenten i USA kan forklares med det amerikanske begrepet "plea bargaining". Mekanismen kan oversettes til norsk ved å bruke uttrykket "straffeprosessuelt forlik"⁸⁷ eller som Christie en "forhandlingstilståelse"⁸⁸. Kort sagt kan man si at det amerikanske "plea bargain"-systemet (som jo varierer litt fra stat til stat) innebærer temmelig vidtgående kontakt og samarbeid mellom påtalemyndigheten og siktede og dennes forsvarer som går ut på å "forhandle" seg fram til løsninger med hensyn til selve saksbehandlingen, skyldspørsmålet eller straffespørsmålet utover den helt nødvendige kontakt under etterforskningen.

Kjelby deler denne forhandlingsmekanismen inn i tre hovedtyper. Felles for alle disse tre er at de fører til at siktede ved å tilstå får redusert straff. Den første og vanligste er de tilfeller der påtalemyndigheten nedsubsumerer forholdet dersom siktede tilstår. Neste gruppe er der hvor påtalemyndigheten krever tilståelse i henhold til siktelsen, men tilbyr en lavere straffepåstand enn de kunne ha kommet med i tiltalebeslutningen. Siste gruppe er konkurrenstillfellene. Her tilbys siktede at man unnlater å strafforfølge enkelte forhold mot at han erkjenner straffskyld for andre.

Siktede loves altså en mindre omfattende siktelse og eller en lavere straff dersom han tilstår. Og det bakenforliggende hensyn er at man kan muliggjøre

---

⁸⁶ Jfr. Christie 2000 s. 146.

⁸⁷ Jfr. Kjelby 1996 s. 230.

⁸⁸ Jfr. Christie 2000 s.146.

en reaksjonsfastsettelse i saker der man med hensyn til etterforskningen eller bevissituasjonen har en meget omfattende jobb foran seg, som kanskje heller ikke ville bli oppklart, samt at saken så kan pådømmes summarisk, uten jury og på denne måten raskere gå gjennom rettssystemet.

Det hele mer eller mindre frivillig fra siktedes side i og med at denne blir fremvist et ikke ubetydelig "ris bak speilet" ved at påtalemyndigheten "truer" med økte sanksjoner dersom siktede ikke går med på avtalen⁸⁹. På denne måten kan siktede presses til å tilstå. Det kan på bakgrunn av dette tenkes at en uskyldig siktet likevel tilstår fordi han har "skinnet mot seg" og ikke tør prøve en prosess med behandling av skyldspørsmålet med fare for mye strengere straff dersom påtalemyndigheten får det som lovet.

Forhandlingssystemet har ikke utviklet seg uten kritikk, men er i dag en "stueren" og akseptert teknikk i USA og anerkjent av straffutmålingskommisjonen og amerikansk Høyesterett⁹⁰.

Resultatet er følgelig, litt satt på spissen, at det for de amerikanske domstoler avsies dommer på grunnlag av det forhold siktede har blitt enig med påtalemyndigheten å fortelle dommeren om, og ikke det som faktisk har skjedd⁹¹.

6.3.3 Forholdene i Norge

Hov⁹² gir uttrykk for at han ikke anser at påtalemyndigheten har anledning til å inngå avtaler med siktede om prosessen eller straffespørsmålet. Det er ulike meninger på dette feltet, men Hov får følge av blant andre Andenæs som mener at straffeprosessuelle forlik i amerikansk stil strider mot norske

---

⁸⁹ Jfr. Christie 2000 s. 147-148.

⁹⁰ Jfr. Kjelby 1996 s. 233.

⁹¹ Se Christie 2000 s. 147.

⁹² Jfr. Hov II 1999 s. 168.

rettsprinsipper⁹³.

Det er en grunnleggende forutsetning i det norske rettssystemet at den anklagende og dømmende part er to uavhengige aktører. Straffeprosessuelle forlik i sin mest ekstreme form, slik dersom påtalemyndigheten kunne inngå avtaler med siktede med bindende virkning for domstolen, kunne derfor føre til en utvisking av dette skillet. Det ville da i realiteten bli påtalemyndigheten og ikke dommeren som avgjorde straffespørsmålet. Men etter norsk rett er ikke retten bundet av straffepåstanden i tiltalen, jfr. Strprl. § 38, 2. ledd 2. pkt. og rettens kompetanse begrenses ikke av partenes enighet.

Den ovennevnte skepsis til lovligheten av et slikt institutt i norsk straffeprosess styrkes videre av bestemmelser i straffeprosessloven. I tråd med selvinrimineringsforbudet uttrykker Strprl. § 92, 2. ledd 1. pkt. et forbud mot bruk av *"løfter, uriktige opplysninger, trusler eller tvang"* under prosessen. Bestemmelsen antas også å gjelde under politiavhør under etterforskningen, jfr. Strprl § 232, 2. ledd, 2. pkt. Se likeledes Påtaleinstruksen § 8-2, 4. ledd.

Bestemmelsen i påtaleinstruksen uttrykker i tillegg at det under avhør ikke skal forespeiles siktede at *"siktelsens omfang kan påregnes redusert dersom han tilstår eller gir andre viktige opplysninger."* Tradisjonelt oppfattes påtaleinstruksen å ha karakter av retningslinjer som *bør* følges. Overtredelse medfører dermed ikke ugyldighetsvirkninger, men det er klart at det her foreligger en klar indikator i retning av at påtalemyndigheten ikke bør inngi seg på lovnader vedrørende "kjøpslåing" i forbindelse med siktedes eventuelle forklaring.

Det vesentlige etter dette fremstår som å skille mellom løfter og det å komme med faktiske opplysninger, og en fremforhandlet enighet mellom partene eller en forespeiling for siktede hva hans tilståelse *kan* bidra med til hans fordel.

---

⁹³ Jfr. Andenæs 2000 s. 87.

Det foregående tyder på at alle disse faktorene peker i retning av at løftegiving fra påtalemyndigheten på linje med det amerikanske plea bargain -systemet strider mot norsk rett.

Men som følge av å skille mellom ulovlige avtaler grunnet manglende kompetanse og det å komme med opplysninger av faktisk art åpner Kjelby i sin artikkel for straffeprosessuelle forlik i betydningen den mer eller mindre uttalte enighet mellom partene, fremkommet med "åpne kort" i full åpenhet og dialog med siktede og eller hans forsvarer.

For de tilfeller hvor siktede på forsvarlig måte blir informert og videre får anledning til å vurdere og analysere påtalemyndighetens forslag inngående, finner Kjelby at man kan se bort fra den detaljerte bestemmelsen i påtaleinstruksen § 8-2, 4. ledd pga bestemmelsens formål, som er å verne siktede, noe som ikke er like aktuelt for disse tilfellene⁹⁴.

Til støtte for lovligheten av en slik samhandling mellom sakens parter kan nevnes to dommer fra lagmannsretten⁹⁵ hvor retten har tatt hensyn til den forutgående kontakt mellom aktoratet og siktedes forsvarer hva gjelder overensstemmelser gjeldende tilståelsen som grunnlag for en redusert bevisførsel og for straffepåstanden. Dette ble gjort selv om rettens kompetanse ikke er bundet av partenes eventuelle overenskomster. Fra Kjelbys artikkel siteres;

*"En annen sak er at domstolene i stor utstrekning faktisk følger påtalemyndighetens påstand, og at retten ofte vil legge vekt på siktedes samarbeid som en strafformildende omstendighet(..). Man må likevel kunne gå ut fra at det alltid skjer en reell overprøving."*⁹⁶

---

⁹⁴ Jfr. Kjelby 1996 s. 239.

⁹⁵ Se RG. 2002 s. 88 og RG. 2002 s. 362.

⁹⁶ Jfr. Kjelby 1996 s. 253.

I straffutmålingsanken for lagmannsretten i RG 2002 s. 88 som gjaldt i det vesentlige økonomisk kriminalitet, samt bl.a. tilfeller av legemsfornærmelser, trusler og promillekjøring, ble det for lagmannsretten opplyst om påtalemyndighetens og forsvarerens kontakt og "forhandling" forut for hovedforhandlingen i byretten. Byrettens dom som lød på fengsel i 2 år, hvorav 6 måneder betinget, ble endret i samsvar med "avtalen" mellom aktor og forsvarer pålydende ett år og 9 måneder betinget.

Det ble av lagmannsretten gitt tilslutning til forsvarerens synspunkter hvor han fremhevet at

"til tross for at et formalisert "plea-bargain"-opplegg ikke finnes i norsk straffeprosess, blir dette allikevel i en viss utstrekning praktisert, og at domstolene bør ta hensyn til denne form for kontakt mellom påtalemyndigheten og forsvareren. Særlig anføres at gode grunner taler for dette når betydelige ressurser kan spares og hurtigere saksavslutning oppnås."

Selve reduksjonen av straffen ble likevel ikke alene begrunnet direkte i den foreliggende enighet mellom påtalemyndighet og forsvarer, men også sett hen til at retten etter en "samlet vurdering av lovbruddenes art og alvor" fant den tidligere utmålte straff for streng. Men betydningen av det foreliggende straffeprosessuelle forlik i denne saken går like fullt klart frem av dommen som hensiktsmessig å tilgodese.

I RG 2002 s. 362 som gjaldt sak om narkotikalovbrudd ble det først anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og straffutmålingen, men bevisanken ble senere trukket tilbake og videre tilsto domfelte under ankeforhandlingen. Det hadde for denne saken vært kontakt mellom aktor og forsvarer i forkant av domfeltes tilbakekall av bevisanken. Byrettens domsslutning på seks års fengsel ble endret til fem år.

Retten la ikke avgjørende vekt på tilståelsen, isolert sett, i denne saken. Den ble anført som en av to mulige straffnedsettelsesmoment i denne konkrete

saken, men ble funnet fremkommet for sent til at hensynene bak bestemmelsen ble ansett realisert i tilstrekkelig grad. Når det gjelder den andre omstendigheten retten fant å kunne vektlegge i formildende retning, den forutgående kontakt mellom aktor og forsvarer angående forhandlingene om domfeltes tilbakekall av bevisanken og aktors straffepåstand, sluttet retten seg til uttalelsene om "plea bargaining" i den ovenfor nevnte dom fra RG 2002 s. 88. Sistnevnte domspremiss viser med dette at domstolen valgte å legge betydelig vekt på de prosessøkonomiske hensyn som straffereduksjonsmoment i denne saken til tross for at tilståelsen kom på et meget sent stadium, samt at verken den alene, eller det foreliggende straffeprosessuelle forlik mellom aktor og forsvarer førte til større tids- og ressursmessige besparinger enn ca fire dager.

Det må etter dette bemerkes at det i de to ovennevnte dommer gjaldt såkalte straffeprosessuelle forlik vedrørende at tilståelsen skulle medføre en "fornuftig (passende)" straffepåstand, men ikke en direkte forespeiling av et eksakt nivå på straffen. Det får på denne måten mindre preg av en "avtale" mellom partene, og mer en åpen forhandling.

Etter dette kan man si at debatten omkring det amerikanske fenomenet med plea bargaining har en side til effektiviseringen av den nye ordningen med lovfestet tilståelsesrabatt i Norge, men at det her er store forskjeller mellom intensiteten i forhandlingene og preget av tvang og trusler, samt at retten i Norge ikke er bundet av eventuelle "forlik" slik de er i USA, hvor såkalte "pre-trial settlement conferences" finner sted⁹⁷.

6.4 Min vurdering

Oppsummeringsvis kan det anføres at for at den nye bestemmelsen om tilståelsesrabatt skal virke best mulig etter sitt formål kan det virke som om gode grunner taler for, i tillegg til at forsvarer isolert sett informerer siktede om ordningen med tilståelsesrabatten, en viss kontakt utover det helt nødvendige

---

⁹⁷ Jfr. Kjelby 1996 s. 253.

mellom påtalemyndigheten og forsvarer, samt at denne finner sted *før* iretteføringen for domstolene,

En slik kontakt kan være av meget positiv karakter på flere måter. På den ene siden kan det få utfall av positiv karakter for saksgangen, ved at det kan påvirke muligheten for en forenklet domstolsbehandling med tilståelsesdom, eller dersom hovedforhandling likevel er ønsket, i alle fall en forenklet bevisføring for tingretten under hovedforhandlingen. Således vil de prosessøkonomiske hensyn bedre bli ivaretatt.

Likeledes vil det kunne gagne samfunnet i sin helhet i den grad at oppklaringsprosenten økes, samt at man raskere får saken gjennom rettsapparatet.

For siktede vil prosessen bli mer oversiktlig, han kan vurdere, ved hjelp av sin forsvarer eller andre løsninger (eksempelvis forsvarervakten), mulige utfall og prosesser og han kan endog oppnå en redusert straff.

Det er likevel viktig å ha i mente at den eventuelle kontakten mellom påtalemyndigheten og forsvarer og eller siktede som resulterer i en enighet, kun er en vurdering av slik partene mener de best løser saken, mens det for domstolen slett ikke er sikkert at retten tilfaller det samme resultat. Dette forhold må siktede i forbindelse med rådgivningen gjøres klar over.

Og igjen kommer hensynet bak bestemmelsen til syne ved de besparelser som kan ligge i det for fornærmede i de saker av en slik karakter

7 Konklusjon

Strl. §59, 2. ledd er følgelig en bestemmelse som oppfordrer retten, til å ta en eventuell uforbeholden tilståelse i betraktning ved straffutmålingen. Det er med dette ikke sagt om og i tilfelle hvor stor betydning tilståelsen skal få.

Tilståelsens vekt og dens konkrete utslag i strafferabatt må fastsettes etter en helhetsvurdering i den enkelte sak.

Vekten vil kunne avgjøres på bakgrunn av ulike momenter ved tilståelsen. Disse vil særlig være dens betydning for fornærmedes situasjon, dens betydning for prosessøkonomien og dens betydning for oppklaringen av saken. I tillegg vil de andre relevante straffutmålingsmomenter i den enkelte sak spille inn ved det endelige utfallet av tilståelsens betydning for reaksjonsfastsettelsen.

Vekten av en uforbeholden tilståelsen er med andre ord ikke gitt før den er tolket og veiet i sitt konkrete tilfelle.

Når det gjelder utslag av bestemmelsen om tilståelsesrabatt i praksis har man til nå ikke registrert noen særlig økning i antall tilståelsesdommer contra dommer med ordinær hovedforhandling. Og det foreligger såvidt meg bekjent ikke sammenlignende tall på størrelsen på straffer i tilståelsesdom contra meddomsrett. Dette er heller ikke enkelt å lese av rettspraksis da premissene på dette punktet ofte er meget korte og tilståelsens betydning for straffen sjelden er synliggjort itilstrekkelig grad.

Domsundersøkelsen viste at domfelte kun i litt over halvparten av tilståelsesdommene var tilkjent tilståelsesrabatt. For øvrig er det klart at store

delar av dommerstanden selv mener at praksis i vesentlig eller til en viss grad er endret i etterkant av lovendringen samt at også deres egen praksis er endret i tråd med lovendringen.

I sin begrunnelse er bestemmelsen om tilståelsesrabatt en oppfordring ikke bare til retten, men også til straffesaksavviklingens øvrige aktører, for å hensynta tilståelsen eller bidra til at slik avgis. Det vil være ytterst viktig at påtalemyndighet og forsvarer, hver for seg og sammen, foretar de forsvarlige grep som er nødvendige for å øke antall tilståelser, antall tilståelsesdommer og at siktede her blir motivert av en begrunnet utsikt til reduksjon i egen straff.

Avslutningsvis vil jeg bemerke at for at tilståelsesrabatten for fremtiden skal kunne virke etter sitt formål, vil det for det første være av stor betydning at den enkelte dommer i større grad søker å synliggjøre tilståelsens vekt eller dens størrelse. For det andre vil det være meget viktig at forsvareren er sin rolle bevisst, med hensyn til å informere om ordningen med tilståelsesrabatt og oppfordre til en forenklet saksbehandling dersom mulig. Påtalemyndigheten må på sin side søke å i noe større grad ta tilstrekkelig hensyn til tilståelsen ved fastsettelsen av straffepåstanden.

Litteraturliste

Lover:

Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) av 22. mai 1981
nr. 25

Forskrifter:

Om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen) av 28. juni 1985 nr.
1679

Rettspraksis:

Rt = Norsk Rettstidende

HR = upubliserte dommer fra Lovdata online

RG = Rettens Gang

Rt 1950 s. 825

Rt 1979 s. 1033

Rt 1984 s. 221

Rt 1983 s. 1127

Rt 1993 s. 240

Rt 1997 s. 1976

Rt 1999 s. 1012

Rt 1999 s. 1895

Rt 2000 s. 3

Rt 2000 s. 31

Rt 2001 s. 1354

Rt 2001 s. 1519

Rt 2002 s. 473

Rt 2002 s. 478

Rt 2002 s. 993
Rt 2002 s. 1350
Rt 2002 s. 1383
Rt 2002 s. 1591
Rt 2003 s. 118
Rt 2003 s. 736
Rt 2003 s. 841

HR 2004-00380-A
HR 2004-00558-A
HR 2004-00666-A
HR 2004-00936-a

RG 2002 s. 88
RG 2002 s. 362

Forarbeider:

Ot.prp.nr.81 (1999-2000) Kapittel 6 *Straffutmålingen ved tilståelse eller forklaring som i vesentlig grad bidrar til at saken blir oppklart.*
Innst.O.nr. 45 (2000-2001) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (bruken av varetektsfengsling m.v.)

Offentlige dokumenter:

Statistisk sentralbyrå, Norges offisielle statistikk. *Kriminalstatistikken*
Domstoladministrasjonen, mars 2004. *Tilståelsesrabatt En undersøkelse om domstolenes bruk av strafferabatt ved tilståelser.*
Arbeidsgruppe nedsatt av Justisdepartementet 4. september 2003.
Effektivisering av straffesaksavviklingen

Litteratur:

Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess Bind I*, 3. utg. Oslo 2000

Bjerke, Hans Kristian og Keiserud, Erik. *Straffeprosesslove. Kommentartutgave. Bind II*, 3. utg. Oslo 2001

Brekke, Ragnvald. "Kjøttsvindelsaken" og straffereduksjon i praksis ved tilståelser og forklaringer som vesentlig bidrar til oppklaring av saken. I: Tidsskrift for strafferett. Årg. 2002, s. 196-200.

Christie, Nils. *Kriminalitetskontroll som industri*. Universitetsforlaget 2000.

Eskeland, Ståle. *Strafferett*. Oslo 2000

Hov, Jo. *Rettergang II*. Jo Hov og Papinian as 1999

Kjelby, Gert Johan. *Forhandlinger og avtaler mellom påtalemyndigheten og siktede – straffeprosessuelle forlik?* I: Hefte for Kritisk Juss nr. 4 1996

Mæland, Henry J. *Straffeloven med kommentarer : lov av 22. mai 1902 nr. 10 : almindelig borgerlig straffelov*. Magnus Matningsdal og Anders Bratholm (red.). 2. utg. Oslo 2003

Slettan, Svein og Øie, Toril Marie. *Forbrytelse og straff*. Oslo 1997

Elektriske dokumenter:

Matningsdal, Magnus. Norsk Lovkommentar, elektronisk utgave, Gyldendal Rettsdata, Oslo 2003.

I ATEKST:

1. NTB Innenriks. *Dørum vil stoppe grådige advokater*. Doknr: ntb20031019026, NTBtekst 2003
2. Aftenposten Debatt. *Tilståelsesrabatten i straffesaker*. Aftenposten, 27.10.2003
3. Aftenposten Debatt. *Grådige advokater?...* Aftenposten, 22.10.2003
4. Aftenposten Debatt. *Tilståelse i straffesaker*. Aftenposten, 22.10.2003
5. NTB Innenriks. *–Aktoratet treg med tilståelsesrabatten*. Doknr:

ntb200310190079, NTBtekst 2003

6. Aftenposten Nyheter. *Vil ha 30 pst. Strafferabatt.* Aftenposten, 30.10.2003